

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Vývoj rusko-čínských vztahů: spojenci, nebo rivalové?

Karolína Šteflíčková

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce

Vývoj rusko-čínských vztahů: spojenci, nebo rivalové?

Karolína Šteflíčková

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019 .....

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat tímto způsobem PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za cenné rady a pomoc při vypracování mé bakalářské práce.

Plzeň, duben 2019

OBSAH

ÚVOD	6
1 TEORETICKÁ KAPITOLA – VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	10
1.1 Spolupráce	10
1.2 Rivalita	14
2 ZAHRANIČNĚPOLITICKÉ ZÁJMY RUSKA A ČÍNY	19
2.1 Zahraněpolitické zájmy Ruska	19
2.2 Zahraněpolitické zájmy Číny	22
3 VZTAHY RUSKA A ČÍNY V POLITICKÉ A BEZPEČNOSTNÍ OBLASTI	27
3.1 Společné zájmy a spolupráce	27
3.2 Střet zájmů a rivalita.....	35
4 VZTAHY RUSKA A ČÍNY V EKONOMICKÉ A OBCHODNÍ OBLASTI	40
4.1 Společné zájmy a spolupráce	40
4.2 Střet zájmů a rivalita.....	45
ZÁVĚR	47
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
RESUMÉ	58

ÚVOD

Rusko-čínské vztahy se jeví velice proměnlivými po celou dobu své existence a není tomu jinak ani v současné době, nicméně po rozpadu Sovětského svazu zaznamenaly výrazné zlepšení, zejména ve vojenské, ekonomické a strategické rovině. Za dobu od 90. let minulého století do současnosti podepsaly Rusko a Čína nespočet vzájemných dohod různého typu (příkladem může být *Smlouva o přátelství, spolupráci a dobrém sousedství* z roku 2001¹), dále bylo uspořádáno několik akcí, jak v podobě například společných vojenských cvičení a kulturních akcí, tak v podobě intenzivních prezidentských setkání. Obě země se snaží posilovat svůj význam na mezinárodní scéně a toto strategické rusko-čínské partnerství jim k tomu dopomáhá také tím, že se vzájemně podporují v prosazování svých zájmů, které jsou často v rozporu se zájmy západních zemí.

Jejich vztahy jsou nicméně zajímavé zejména proto, že v několika ohledech Rusko a Čína spolupracují a mají společné zájmy, ale na druhé straně si stále můžeme všimnout v jejich vztazích některých sporných bodů a rivalit. Toto je zapříčiněno například komplikovanou historií vzájemných vztahů, kdy se v minulosti několikrát oba státy navzájem vnímaly jako hrozba, proto zde mohla vzniknout vzájemná nedůvěra. Další příčinou je to, že ani jedna ze zmíněných mocností nechce logicky ztratit svou moc a zejména postavení na mezinárodní scéně na úkor té druhé.

Rusko-čínské vztahy jsou dlouhodobě posilovány, to však neznamená, že by mezi těmito významnými hráči na mezinárodní scéně neexistovala vzájemná rivalita a jejich vztahy nebyly limitovány. Cílem této práce je zjistit, jaké povahy nabývaly vztahy mezi Čínskou lidovou republikou a Ruskou federací mezi lety 1991 a 2018. Konkrétně se tato bakalářská práce zaměřuje na různé sféry spolupráce, ale také na limity vzájemných vztahů a případnou rivalitu, která v tomto období panovala nebo stále panuje.

Mezi společné zájmy můžeme například zařadit posilování vzájemného obchodu nebo také vymezování se proti Spojeným státům americkým. Mezi sféry

---

¹ Tato smlouva pokrývá prakticky všechny sféry spolupráce a stala se na počátku 21. století symbolem konečné normalizace vzájemných vztahů.

spolupráce, kterými se budu zabývat, patří ekonomická spolupráce, která byla výrazně posílena zejména po takzvané Ukrajinské krizi, kdy začalo Rusko díky západním sankcím orientovat svůj obchod primárně směrem k Číně. Ale již před touto událostí byly obchodní vztahy velice intenzivní. Dále se budu zabývat oblastmi spolupráce v politické a diplomatické sféře, kde je důležité zejména společné vymezování se vůči Spojeným státům americkým, které v současném mezinárodním systému můžeme považovat za dominantní světovou mocnost (mají globální zájmy a zároveň prostředky k jejich dosažení, nejvyšší vojenský potenciál atd.). Další sférou spolupráce, kterou jsem do své bakalářské práce zahrнула, je spolupráce na vojensko-bezpečnostní úrovni, kde se budu zabývat mimo jiné také společnými vojenskými cvičeními nebo zajišťováním bezpečnostní stability ve Střední Asii pomocí Šanghajské organizace spolupráce, jejímiž členy oba státy jsou. Jako konfliktní se naopak může zdát střetávání vlivů velmocí ve Střední Asii. Tuto oblast totiž Ruská federace stále chápe jako sféru výhradně svého vlivu, takže je logické, že pronikání Číny do oblasti Střední Asie nevidí Rusko rádo. Nicméně to neznamená, že oblast Střední Asie je jedinou oblastí, kde se jejich mocenské zájmy střetávají a kde je patrná rivalita. Jak již bylo nastíněno, i ve sférách, v nichž oba státy spolupracují, můžeme pozorovat limity spolupráce, a dokonce náznaky rivality. Právě tyto limity ve vzájemné spolupráci a náznaky rivality se budu snažit v průběhu své práce nalézt a definovat.

Jako výzkumné období jsem si zvolila období mezi lety 1991 až 2018 zejména proto, že na počátku 90. let došlo k rozpadu Sovětského svazu a mým úkolem je zmapovat vztahy Ruska a Číny, nikoli Sovětského svazu a Číny, rok 2018 jako závěrečný jsem si zvolila proto, aby byly výsledky zkoumání co nejaktuálnější. Práce je koncipovaná jako jednopřípadová studie mocenského vztahu dvou světových mocností, v jejímž rámci budu analyzovat vývoj a různé aspekty vzájemných vztahů Ruska a Číny.

Svou bakalářskou práci jsem rozdělila do čtyř tematických kapitol, z nichž první kapitola bude teoretická, následující kapitoly již budou zaměřeny tematicky. V první teoretické kapitole vysvětlím dva základní pojmy, které jsou s touto prací

spojeny. Jedná se o spolupráci mezi dvěma státy a rivalitu mezi nimi. Oba pojmy představím pomocí několika základních teorií mezinárodních vztahů.

Empirická část práce je rozdělena tematicky. Ve druhé kapitole představím zahraniční politiku a zahraničněpolitické zájmy obou zemí. Ve třetí kapitole se budu zabývat vztahy na politické a bezpečnostní úrovni. V této kapitole zmapuji, jak se vyvíjely politické vztahy po rozpadu sovětského bloku nebo se zde zaměřím na to, jaké jsou společné zájmy na mezinárodní scéně, jako je například globální zájem, který spočívá zejména v postoji obou států ke Spojeným státům americkým. Vztahy těchto dvou významných hráčů na mezinárodní scéně jsou v některých případech definovány právě vymezením proti Západu, zejména proti Spojeným státům. Dalším globálním společným zájmem je například multipolární uspořádání mezinárodního systému, což také úzce souvisí s předchozím tématem. Dále budu v této kapitole zkoumat společné regionální politické zájmy nebo naopak sféry, kde se jejich zájmy spíše překrývají a můžeme zde vidět náznaky rivality. Dalším tématem třetí kapitoly budou vojenské a bezpečnostní vztahy. Budou zde popsány společné regionální bezpečnostní zájmy v podobě například boje proti takzvaným třem zlům (terorismu, separatismu a extremismu), tyto regionální politické a bezpečnostní zájmy jsou nejčastěji prosazovány prostřednictvím Šanghajské organizace pro spolupráci, proto bude tato organizace zahrnuta také do této kapitoly. Poté se zde zaměřím také na společná vojenská cvičení, která se uskutečnila během určeného období. A ve čtvrté, poslední empirické kapitole, se budu zabývat ekonomickými a obchodními vztahy, které jsou, jak již bylo zmíněno výše, dlouhodobě posilovány. Zaměřím se zejména na spolupráci v oblasti energetických zdrojů nebo na to, jak se obchodní vztahy vyvíjely od rozpadu Sovětského svazu do současnosti. Dále se zde budu zabývat také obchodem se zbrojnými technologiemi, které Ruská federace Čínské lidové republiky prodává ve velkém množství. Posledním tématem čtvrté kapitoly bude hospodářské uskupení s názvem BRICS, kterého jsou oba státy členy.

Rusko-čínské vztahy, zejména posilování spolupráce mezi aktéry, jsou od počátku 21. století velkým tématem. Spojení těchto dvou významných hráčů, kterými Rusko a Čína nepochybně jsou, může vyvolat jisté obavy zejména na Západě, kde je toto téma velice intenzivně řešeno, ale nejen tam. V akademickém prostředí proto

vyšlo o utužování vztahů mezi Ruskou federací a Čínskou lidovou republikou velké množství studií, konkrétně se tímto tématem zabývá například pan profesor Charles E. Ziegler, který se specializuje na Ruskou federaci a Asii a je autorem díla *Russia and China in Centra Asia* (2010), nebo také z českého akademického prostředí například pan doktor Slavomír Horák, který se také zabývá Ruskou federací, ale primárně oblastí Střední Asie. Slavomír Horák je jedním z autorů (spolu s Ivanou Karáskovou, Jakubem Kulhánkem a Bohuslavem Literou) publikace *Rusko-čínské vztahy a EU: potenciál spolupráce a konfliktu* (2011). V této publikaci se autoři zabývají nejen vztahy s Evropskou unií, ale také charakteristikou rusko-čínských vztahů po rozpadu Sovětského svazu.

Většina autorů se nicméně zabývá především tím, kam by posilování spolupráce případně mohlo vést, příkladem může být dílo *The Future of China-Russia Relations* (James Bellacqua 2010), ale cílem této práce není zjistit, kam až by tato spolupráce mohla vést, ale zmapovat, jaké povahy vztahy v určeném období nabývaly, a na základě toho potom zjistit, zda tyto dvě mocnosti můžeme považovat spíše za rivaly, nebo spojence.

1 TEORETICKÁ KAPITOLA – VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

V této kapitole budou vysvětleny dva základní pojmy spojené s tématem této bakalářské práce, a to *spolupráce* a *rivalita* mezi státy. Pojmy budou vysvětleny pomocí základních teorií mezinárodních vztahů, kterými jsou realismus, neorealismus a liberalismus, neoliberalismus.

Pro realistický proud je rozhodující moc a její rozložení v mezinárodním systému, protože jakákoliv důležitá otázka v mezinárodních vztazích je podle nich odvozena od moci, přičemž podle realistů hraje nejdůležitější roli vojenská síla, tudíž je moc obvykle ztotožněna s vojenskou silou. Realismus se obecně zabývá spíše rivalitou mezi státy, protože tvrdí, že v mezinárodních vztazích neustále vládne rivalita a nepřátelství a trvalá spolupráce a trvalý mír nejsou možné (Drulák 2010: 55). Realismus je kritizován převážně za to, že na státy pohlíží pouze jako na racionální aktéry nebo za to, že pomíjí význam ekonomiky a idejí a příliš se soustředí na vojenskou a politickou sílu.

Stoupenci liberalismu jsou oproti těm realistickým naopak přesvědčeni, že trvalý mír a trvalá spolupráce v mezinárodních vztazích je možná. Věří v pokrok a velký význam přisuzují institucím, které jsou podle nich pro vývoj trvalé spolupráce rozhodující. Liberálové zpochybňují racionalitu států, kdy na stát není nahlíženo jako na subjekt s jednoznačně daným zájmem, který se nemění, ale jako na konglomerát různých subjektů a zájmů (Drulák 2010: 73). Liberálové oproti realistům také nedávají takový důraz na vojensko-politickou dimenzi, ale spíše zdůrazňují dimenzi hospodářskou (mezinárodní obchod), normativní (mezinárodní právo, mající za úkol regulaci vzájemných vztahů mezi státy), technickou (pokroková komunikace – internet) nebo také kulturní a etickou dimenzi (Drulák: 2010 73).

1.1 Spolupráce

Jak již bylo nastíněno, liberalismus a realismus jsou často v přímé názorové opozici. Spolupráce jako taková je spíše konceptem liberálním než realistickým, nicméně neznamená to, že by realisté spolupráci nebrali vůbec v potaz a neexistovala by pro ně.

Realisté tvrdí, že trvalá spolupráce není možná, protože státy si nemohou důvěřovat. Mezinárodní systém je anarchický, což znamená, že neexistuje žádná

nadřazená autorita, která by určovala pravidla, tím pádem se státy musí vždy spoléhat pouze na sebe a na svou vlastní sílu a nikdo nemůže nikomu trvale důvěřovat. V takovém systému je třeba předpokládat, že ostatní mají vždy proti nám ty nejhorší úmysly. Státy se nemohou bez donucovací moci, která by byla společná pro všechny, spolehnout na slib neútočení a míru, proto jsou kvůli nejistotě ohledně možného jednání ostatních nuceny investovat své zdroje spíše do zvětšování své vojenské síly než do dlouhodobé spolupráce (Barša – Císař 2008: 91).

Francouzský filozof Jean-Jacques Rousseau, mimo jiné autor společenské smlouvy, hovoří právě o zdroji konfliktu, který je založen na nedůvěře mezi lidmi. Racionální jedinec si totiž nemůže být jistý, zda ostatní dodrží předem dohodnutá pravidla. Tato nedůvěra v konání ostatních ho vede k tomu, že v případě vidiny vyššího zisku sám pravidla poruší. Takto bude racionální jedinec jednat proto, že ostatním nevěří, že by nejednali stejným způsobem, pokud by se ona příležitost vyššího zisku naskytla jim (Jean-Jacques Rousseau cit. dle Barša – Císař 2008: 86). Z toho vyplývá, že zde nejde pouze o racionalitu jednotlivce, ale znovu o vzájemnou nedůvěru v racionalitu ostatních aktérů. Dalším důvodem, proč si státy nejsou schopny důvěřovat, je to, že jsou v první řadě sobecké a hledí pouze na své vlastní zájmy. Každý stát totiž touží (podle realistů) zvyšovat svou vlastní moc na úkor druhých.

Pro realisty je tedy dlouhodobá spolupráce nevýhodná, protože si aktéři nemohou vzájemně důvěřovat. Nicméně i přesto realisté tvrdí, že spolupráce mezi státy je možná, nejedná se však o spolupráci dlouhodobou, nýbrž krátkodobou založenou na společné hrozbě. Pokud se objeví hrozba, která je společná několika aktérům, jsou aktéři schopni vytvořit alianci a společně postupovat proti hrozbě, nicméně pokud hrozba opadne, rozpadá se i spolupráce (Drulák 2010: 62). Příkladem takové spolupráce mohou být organizace kolektivní obrany, které jsou konceptem založeným na realistických myšlenkách. Taková organizace je založena na společné konkrétní hrozbě zvenčí (například NATO bylo v roce 1949 původně založeno západními státy na základě obavy ze vzrůstající moci Sovětského svazu). Pokud by byl jeden z členských států napaden jiným nečlenským státem, bylo by to bráno jako napadení všech států této organizace. Organizace kolektivní obrany je v protikladu

s liberálním konceptem organizace kolektivní bezpečnosti, která je také založena na spolupráci členských států, ale na rozdíl od první organizace je spíše založena na ustanovení pravidel a na jejich následném dodržování. Není zaměřena pouze proti konkrétní hrozbě, soustředí se nejen na hrozbu zvenčí, ale i na potenciální hrozbu ze svých vlastních řad.

Je tedy jasné, že spojení mezi státy je podle realistů možné pouze krátkodobé, jež je založeno pouze na společném zájmu států (obvykle na existenci společného nepřítele), ale pokud tento společný zájem přestane existovat, končí tím také spojení. Nicméně, jak již bylo nastíněno výše, stoupenci liberalismu se na spolupráci v rámci mezinárodních vztahů dívají zcela jiným způsobem než stoupenci realismu. Pro liberály je na rozdíl od realistů totiž možná mimo krátkodobé spolupráce také spolupráce dlouhodobá. Liberálové kladou důraz zejména na budování institucí, které by určovaly pravidla, a také na ekonomickou provázanost mezi státy.

Jedním z nástrojů, který zvyšuje důvěru, je například vytváření pravidel, jež jsou vymahatelná v rámci dané instituce. Mezinárodní instituce jsou nicméně důležité nejen kvůli vytváření pravidel, která jejich členové musí dodržovat (jinak jim hrozí trest nejčastěji v podobě sankcí), ale také kvůli jedné důležité funkci, kterou je setkávání se na jednom místě a vzájemné poznávání se. Nedostatečná informovanost o tom druhém, nebo dokonce zkreslené informace jsou často překážkou k dosažení vzájemně výhodné spolupráce například v podobě obchodu. Právě dostatečná informovanost o tom druhém, které můžeme dosáhnout prostřednictvím komunikace, může vést k poznání, že mezi aktéry existují i společné zájmy (Keohane 1984: 92–95). Jinak řečeno informace plodí důvěru mezi státy.

Příkladem mezinárodních institucí jsou například mezinárodní organizace nebo také mezinárodní režimy, které je možné definovat jako uskupení států, které sdílí principy, normy a pravidla regulující jejich vztahy, přičemž na těchto pravidlech se sami členové daného režimu musí shodnout, protože v mezinárodní politice neexistuje hierarchie, tudíž sami členové si vytvářejí pravidla, která v rámci daného režimu musí dodržovat (Keohane 1984: 85–89). Působením takovýchto mezinárodních institucí (ať už režimů, nebo mezinárodních organizací) dochází ke změnám preferencí členských

států, které si díky nim začínají uvědomovat výhody dlouhodobé spolupráce, protože mezinárodní režimy také snižují transakční náklady (Keohane 1984: 89–92). Liberálové předpokládají, že pokud sleduje každý stát svůj národní zájem, který by ovšem neměl být založen pouze na bezpečí a moci, ale také například na potřebě dosažení blahobytu a rozvoje, bude ochotně participovat na mezinárodních institucích, protože právě instituce mu pomohou nejlépe tento zájem naplnit (Barša – Císař 2008: 194).

David Mitrany (1943: 35–38), hlavní teoretik funkcionalismu, se domnívá, že klíčem k trvalému míru je propojování států nejprve v různých konkrétních oblastech na základě spolupráce. Taková spolupráce by měla vznikat na základě konkrétních projektů spadajících do nižších (ne příliš konfliktních) oblastí, jako je například doprava, ekologická témata, vzdělání nebo zdravotnictví, a tato spolupráce založená na konkrétních projektech jako je například budování železnice mezi dvěma státy, později povede ke spolupráci na dalších podobných projektech a celé by to mělo vést až ke spolupráci v důležitějších oblastech, například v politické oblasti. Tento proces Mitrany nazývá jako větvení – spolupráce v jedné konkrétní oblasti povede později ke spolupráci v dalších již důležitějších oblastech.

Kromě budování mezinárodních institucí je pro liberály důležitá zejména ekonomická provázanost. S tím souvisí teorie interdependence (neboli komplexní vzájemná závislost), kterou rozpracovali v 70. letech minulého století Robert Keohane a Joseph Nye (1977). Tato teorie je založena na tom, že pokud bude docházet k propojování ekonomik a interakce v podobě například vzájemného obchodu, který bude intenzivní, výrazně to sníží riziko konfliktu, protože válka pro obchodní partnery přestane být výhodná. Nicméně teorie interdependence byla podrobena kritikám ze strany realismu. Mezi stoupence realismu, kteří kritizovali teorii interdependence, se řadí například Kenneth Waltz (2000: 14–18), který ve svém článku *Structural Realism after the Cold War* popisuje slabiny komplexní vzájemné závislosti, kde píše mimo jiné, že závislost mezi státy nikdy není symetrická, protože je vždy asymetrická (jeden z aktérů je vždy závislý více).

Posledním bodem, který by měl být v této podkapitole, zaměřené na spolupráci, zmíněn, je pohled realistů a liberálů na výnos z mezistátní spolupráce. Pro

liberály jsou důležité absolutní zisky ze spolupráce, což znamená, že se stát rozhoduje podle toho, kolik mu celkem daná spolupráce vynesou. Naopak podle mínění realistů je důležitý relativní výnos ze spolupráce, tudíž kolik stát získá ve srovnání s ostatními státy (Drulák 2010: 140). Z toho vyplývá, že tutéž spolupráci mohou liberálové hodnotit jako oboustranně výhodnou, kdežto realisté jako výhodnou pouze pro jeden stát.

Takové odlišné pohledy na výnos ze spolupráce korespondují s realistickým a liberálním obecným myšlením. Oba směry uznávají existenci anarchie, nicméně jejich pohledy na její důsledky se liší. Podle realistů všudypřítomné riziko konfliktu, zapříčiněné existencí anarchie, ovlivňuje myšlení států tím způsobem, že státy se musí zabývat nejen tím, co jim spolupráce přinese v absolutním měřítku, ale také tím, kolik získají ve srovnání s ostatními státy, protože si nevěří a stále musí předpokládat, že zítra mohou být tyto státy, s kterými dnes spolupracují, jejich rivaly. Liberálové, kteří spíše věří v nekonfliktní mezinárodní vztahy a zdůrazňují spolupráci více než rivalitu, se naproti tomu soustředí na překonávání anarchického uspořádání mezinárodního systému hledáním společných zájmů, které by vedly k dlouhodobě vzájemně výhodné spolupráci (Ruggie 1998: 9).

S těmito pohledy je také spojeno to, jak oba směry vnímají selhání spolupráce. Pro realisty to znamená absolutní ztrátu případně i ohrožení existence, proto se snaží vyhnout existenčnímu ohrožení vyrovnáním moci v systému nebo zvětšováním vlastní moci. Naproti tomu pro liberální směr je důsledkem selhání spolupráce pouze ztráta ze zisku, proto upřednostňují budování institucí, jejichž pomocí bude možné kompenzovat krátkodobé ztráty na zisku tím, že bude spolupráce dlouhodobě výhodná (Barša – Císař 2008: 194).

1.2 Rivalita

Dá se říci, že rivalitou či soupeřením se naopak zabývají více realisté, protože jak již bylo napsáno výše, jednou ze základních tezí realismu je přesvědčení, že v mezinárodních vztazích neustále vládne rivalita a nepřátelství a válka je trvalým prvkem mezinárodních vztahů. Realisté kladou velký důraz na moc (pro ně je nejdůležitější zejména vojenská síla) a její rozložení v mezinárodním systému (Drulák 2010: 55).

Státy se proto neustále snaží zvyšovat svou moc na úkor druhých států a prosazovat své mocenské a národní zájmy. Každý stát prosazuje pouze své vlastní zájmy metodami, které sám zhodnotí jako nejlepší. Tím pádem si podle realistů státy nemohou v trvalé spolupráci důvěřovat, protože zde existuje předpoklad, že když se objeví možnost naplnění svého vlastního zájmu na úkor ostatních, je velice pravděpodobné porušení pravidel dané spolupráce. Realismus předpokládá, že stát uvažuje a rozhoduje se vždy racionálně a také tak vymezuje své mocenské zájmy. Tyto mocenské nebo národní zájmy jsou podle realistů univerzálně platnou kategorií, což znamená, že jsou stálé a nemění se, přičemž základním zájmem každého státu je přežití. V mezinárodní politice se střetávají národní zájmy různých států, které jsou v rozporu, protože při zvýšení moci jednoho státu jiný stát logicky ztrácí, což vede ke konfliktům (Drulák 2010: 58).

Realistická tradice má za to, že nalezení harmonie národních zájmů je v anarchickém uspořádání, kdy není v systému jasně daná autorita, která by určovala pravidla, téměř nemožné. Buď mají totiž státy nějaký společný zájem, nebo nemají, ale nelze nalézt kompromisní shody o společném zájmu jinak než nastolením monopolu násilí. Této idealistické představě oponuje primárně Edward Hallett Carr ve svém díle *The Twenty Years Crisis 1919–1939* (Carr 1939/1991).

Liberálové jsou oproti tomu přesvědčeni o tom, že státy jsou schopny nastolit pomocí dialogů a smlouvání vzájemně výhodná pravidla a takto nalézt společný zájem, který v jejich vztazích předtím nebyl přítomen (Barša – Císař 2008: 166–167). „Realismus chce nastolit pořádek silou a donucením. Idealismus chce nahradit sílu rozumem a donucení dohodou“ (Barša – Císař 2008: 57). Liberálové mají totiž za to, že pořádek, který je založen pouze na donucování silou, je velice nestabilním pořádkem, neboť ti, kterým takto nastolený pořádek nevyhovuje, se při první příležitosti pokusí situaci změnit, protože ke skutečné stabilitě nestačí jen hrozba silou, ale vzájemná shoda na ustanovení daného pořádku.

Dalším prostředkem, kterým lze nastolit stabilitu v mezinárodním systému, je podle realistů rovnováha moci. Teorie mocenské rovnováhy využívají zejména státy, jež cítí ohrožení díky posílení moci jiného státu. Stát, který se takto cítí ohrožen, se bude snažit moc silného státu vyvážit tím, že si bude hledat spojence a tak vytvoří

protialianci. Brzdí se tak mocenské ambice silného státu, proti němuž byla aliance vytvořena a stabilizuje se mezinárodní systém. Mocenskou rovnováhu lze chápat dvěma způsoby – jako vědomou politiku států, které o ni vyloženě usilují, nebo jako nutný důsledek anarchického uspořádání mezinárodního systému, o nějž není nutné usilovat (Drulák 2010: 148).

Stephen Walt (1985: 8–13), který patří k realistické tradici, nahrazuje koncept rovnováhy moci rovnováhou hrozeb. Poukazuje na to, že ne každé posílení státu musí být nutně vnímáno všemi státy jako hrozba. Podle Walta totiž výrazně záleží také na geografickém umístění států, ideologii nebo na úmyslech daných států.

Dalším realistickým konceptem je bezpečnostní dilema. Bezpečnostní dilema je také příkladem mocenské rovnováhy, kdy se státy snaží získat převahu nad nepřítelem. Představuje to stav, kdy jeden stát začne zbrojit, přičemž nemusí mít ani špatné úmysly, nicméně anarchická struktura a především všudypřítomná nedůvěra mezi aktéry vede k tomu, že i ostatní státy začínají zbrojit, protože si nemohou být jisté úmysly ostatních (Drulák 2010: 62). Bezpečnostní dilema je dalším příkladem všudypřítomné nedůvěry mezi státy, protože když začne jeden stát zbrojit, ostatní státy předpokládají to nejhorší a ve snaze zajistit si svou vlastní bezpečnost začínají zbrojit také a nakonec dochází ke spirále zbrojení, ve které si nikdo bezpečnost nezvyšuje, protože zbrojí i všichni ostatní. Podle realistů se tomuto nevyhne žádný stát, protože žádný stát si nemůže být jistý úmysly ostatních (Drulák 2010: 62).

Na rozdíl od realistů mají stoupenci liberalismu na zajišťování stability v mezinárodním systému a na rivalitu v mezinárodních vztazích odlišný názor. Jak již bylo uvedeno výše, liberálové kladou velký důraz na vytváření institucí v mezinárodním systému a také na vytváření mezinárodního práva a norem. Jsou přesvědčeni, že komunikace (například prostřednictvím diplomacie), výměna informací a tvorba mezinárodního práva mohou omezovat výskyt konfliktů nebo alespoň jejich rozsah a ničivost (Drulák 2010: 72–85). Za pomoci vzájemné komunikace a vyjednávání je podle liberálů možné nalézt společný zájem. „Podle tohoto směru nespočívá těžiště mezinárodního systému v anarchické struktuře ovládané mocenskou rovnováhou, jak si myslí realisté, nýbrž v institucionálních praktikách států“ (Barša, Císař 2008: 191). Mezinárodní systém by měl být řízen

normami a pravidly, na nichž se státy prostřednictvím komunikace a vyjednávání shodnou, a realistický koncept rovnováhy moci nastupuje až v případě, kdy komunikace přestává fungovat a styk se omezuje pouze na soutěž v zajištění vlastního bezpečí prostřednictvím maximalizace vojenské síly (Barša – Císař 2008: 191).

Liberálové se tedy nezaměřují jako realisté pouze na získání moci na úkor protivníka nebo na dosáhnutí protivníkovu zničení, ale zaměřují se na hledání řešení, které by bylo výhodné pro obě strany. „Liberální výzkumníci konfliktu většinou věří, že mocenská politika (tj. politika strategických hrozeb a násilných zkoušek sil) může být utlumena či zcela neutralizována kalkulem dlouhodobých zájmů. Tím se konflikt promění na soutěž regulovanou všeobecně dodržovanými pravidly“ (Barša – Císař 2008: 209). V souvislosti s tímto protikladem (konfliktu a soutěže) se hovoří o dvou typech konfliktu, o takzvané hře s nulovým součtem a hře s nenulovým součtem. Ve hře s nulovým součtem znamená absolutní zisk jednoho absolutní ztrátu druhého. Klasickým příkladem je spor o území, kdy jeden z hráčů získá území a druhý nezíská nic. Realisté mají tudíž sklon všechny konflikty prezentovat jako hru s nulovým součtem, kde není prostor pro komunikaci, spolupráci a ani pro kompromis (Barša – Císař 2008: 209). Kdežto ve hře s nenulovým součtem získají oba hráči více, než měli před počátkem hry, protože na základě kompromisu je možné rozdělení sporného statku mezi oba hráče. Na základě takové situace je možné považovat oba hráče za vítěze dané hry. U druhého typu her je tedy prostor pro komunikaci a spolupráci, jak na to upozorňují liberálové (Barša – Císař 2008: 209).

Oba základní směry teorií mezinárodních vztahů, kterými jsou realismus a liberalismus se tedy shodnou na tom, že v mezinárodním systému existuje jak spolupráce, tak rivalita, nicméně se neshodnou na tom v jakém poměru. Pro realisty je spolupráce v mezinárodních vztazích mnohem vzácnější a křehčí než pro liberály, protože si myslí, že státy si nemohou v dlouhodobé spolupráci důvěřovat, neboť každý stát sleduje sobecky pouze své vlastní zájmy, tudíž je možná pouze krátkodobá spolupráce založená na společném zájmu (společné hrozbě). Když přestane existovat, měla by se rozpadnout i spolupráce. Oproti tomu liberálové věří, že dlouhodobá spolupráce je možná za pomoci dojednání mezinárodních norem a pravidel a pravidelné komunikace, protože informace plodí důvěru. Dále je u liberálů kladen

velký důraz zejména na ekonomickou provázanost mezi státy, neboť obchod je jeden z nejlepších způsobů spolupráce a nikdo nechce kvůli válce ztratit významného obchodního partnera. Proto liberálové věří v efektivitu dlouhodobé spolupráce, protože dlouhodobá spolupráce mezi státy může být výnosnější než sledování výlučně svých vlastních zájmů.

2 ZAHRANIČNĚPOLITICKÉ ZÁJMY RUSKA A ČÍNY

2.1 Zahraničněpolitické zájmy Ruska

Rusko, ostatně jako každý stát, se dlouhodobě snaží o naplnění několika základních národních zájmů. Mezi primární ruské zájmy lze zařadit například ekonomickou prosperitu země. Té se snaží dosáhnout především posilováním mezinárodního obchodu, přičemž je klíčový obchod v oblasti energetiky nebo zajištění vlastní bezpečnosti proti potenciálním vnějším hrozbám pomocí posilování své vojenské moci, demonstrované například rozsáhlými vojenskými cvičeními. Avšak konkrétně u Ruska je nejvýraznějším cílem zahraniční politiky zvýšení a upevnění vlivu a postavení na mezinárodní scéně, což ostatně také souvisí se zájmy předchozími (Horák – Karásková 2011: 11).

Ruská federace se musela v devadesátých letech minulého století jako jeden z nástupnických států Sovětského svazu vyrovnat se situací, která nastala jeho rozpadem. Moskva se musela vypořádat se značnou ztrátou svého vlivu na mezinárodní scéně a nová ruská vláda započala proces transformace domácí i zahraniční politiky. Zpočátku byla tehdejší prezidentem Borisem Jelcinem nastolena spíše prozápadní politika, nicméně po nástupu nynějšího prezidenta Vladimíra Putina do úřadu v roce 2000 došlo ke změně (Gill 2015: 42). Vladimír Putin již od počátku svého prezidentského úřadování začal prosazovat pragmatickou zahraniční politiku s důrazem na znovuoobnovení Ruska jako významného aktéra na mezinárodní scéně a zvýšená pozornost začala být věnována, více než tomu bylo dříve, spíše státům bývalého Sovětského svazu a Asii. Proti Západu (primárně proti Spojeným státům americkým) se Rusko začalo kriticky vymezovat a prosazovat své zájmy² (Gill 2015: 42).

Putinovou vizí je silné Rusko, které by mělo jít svou vlastní cestou rozvoje, pramenící ze zvláštnosti ruské kultury a dějin. Z toho vyplývá, že by se nemělo snažit stát se součástí Západu, protože je jiné než západní země, neřadí se totiž ani do Evropy ani do Asie, ale je jakýmsi „mostem“ mezi nimi, nehledě na to, že se dnes mluví také o vytvoření takzvané „Velké Eurasie“. Moskva proto dává neustále najevo, že nemá

---

² V období, kdy byl Vladimír Putin vystřídán v úřadu prezidenta Dimitrijem Medvěděvem (2008–2012), se zahraničně politický kurz země v podstatě nezměnil.

v úmyslu se podřizovat vnějšímu diktátu, a ruská vláda se snaží budovat zemi, která bude vykonávat svou nezávislou zahraniční politiku a bude schopná se prezentovat jako jedno z mocenských center současného světa (Gill 2015: 47). Z toho důvodu je ze strany Ruska podporováno současné multipolární uspořádání mezinárodních vztahů a je odsuzována jakákoliv snaha jiného státu o dominantní postavení na mezinárodní scéně (Gill 2015: 47).

Společně se snahou oprostít se od politického vlivu Západu se Rusko, jak již bylo zmíněno, začalo více orientovat politicky³ na tzv. oblast blízkého zahraničí a směrem do Asie, tedy především směrem k Číně. Čína s ním mimo jiné sdílí také podobné obavy ze západní (především americké) dominance (Loftus – Kanet 2015: 24) a zejména v posledních letech v souvislosti se stále se zhoršujícími vztahy se západními státy se Čína celkově jeví pro Rusko jako klíčový partner a tomuto partnerství je přikládána velká důležitost (MID Rossii nedatováno). Oblast blízkého zahraničí, jak je v ruském prostředí nazýván postsovětský prostor, Rusko na druhou stranu chápe jako zónu primárně svého vlivu a má zde vedle politických zájmů také zájmy bezpečnostní či ekonomické, proto není divu, že ruské reakce na případné zasahování jiných velmocí do tohoto regionu nejsou kladné (Balabán 2010: 54–55). Příkladem může být ruská negativní reakce na potenciální rozšiřování NATO o některé země spadající do tohoto regionu, případně také na rozšiřování Evropské unie. Takovéto rozšiřování západního vlivu do oblasti postsovětského prostoru vidí Rusko jako zásah do své zóny vlivu a snaží se tomu zabránit mimo jiné také svou donucovací politikou, jejíž pomocí si vynucuje u některých států této oblasti politickou loajalitu.

Významnou výhodou, kterou tento stát totiž bezpochyby disponuje, je značná zásoba nerostných surovin a této výhody se nebojí využít. Rusko totiž již v minulosti využilo své energetické zásoby jako nástroj donucovací mocenské politiky zejména ve vztazích ke svým sousedům, jako je například Ukrajina nebo Bělorusko, u nichž vytvořilo závislost právě na levných dodávkách ruského zemního plynu (Loftus – Kanet 2015: 25). Kromě států blízkého zahraničí je na dodávkách ruského plynu do

---

³ Rusko se v té době orientuje na tyto oblasti především politicky a v menší míře pak ekonomicky, protože například Evropská unie zůstává nadále jedním z nejvýznamnějších obchodních partnerů.

jisté míry závislá i Evropská unie, která však také zůstává pro Rusko nejdůležitějším obchodním partnerem, i když v současné době, po takzvané Ukrajinské krizi (anexe Krymu ze strany Ruska), jejímž důsledkem byly sankce uvalené směrem k Rusku, začíná podíl obchodu Ruska s Evropskou unií klesat na úkor zvyšování podílu například Číny, která se dostala v posledních letech na první místo (Bussinesinfo 2018b). Pro Čínu je spolupráce s Ruskem na poli energetiky také klíčová, protože sama nerostné bohatství nemá. Nicméně to, co se může jevit jako značná výhoda pro Rusko, se může na druhou stranu stát také nevýhodou, protože stejně tak jako jsou některé státy závislé na dovozu energetických surovin z Ruska, je i Rusko (možná ještě více) závislé na jejich vývozu. A takovýto politický tlak z jeho strany může dohnat jeho obchodní partnery, aby usilovněji hledali alternativní trasy pro dovoz zmíněných surovin ze zemí, které budou spolehlivější než Rusko (Loftus – Kanet 2015: 28–35). Nehledě na to, že ruská ekonomika značně utrpěla kvůli již zmíněným ekonomickým sankcím za ruskou agresi na Krymu. Je tedy patrné, že upevňování a demonstrování své moci na venek je pro současný režim nejdůležitější.

Vedle již uvedených zahraničněpolitických cílů a pohledů na mezinárodní systém, jako je například snaha o zlepšení postavení na mezinárodní scéně, neustálé vymezování se proti západním státům (především proti USA) nebo „bránění“ svých zón vlivu často agresivními metodami, je také v ruském zájmu, podle oficiálních internetových stránek Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace, zachování a podpora mezinárodního práva, které „tvoří právní rámec ruské koncepce zahraniční politiky schválené prezidentem Ruské federace“ (MID Rossii 2005). Mezinárodní právo je v ruském vidění účinným nástrojem pro zachování ruských zájmů, přičemž základem dnešního světového řádu by měly nadále zůstat všeobecně uznávané zásady a normy, především pak zásady Charty OSN. Nynější prezident Vladimír Putin obecně klade velký důraz na mezinárodní právo, i přesto však Rusko nemá problémy mezinárodní právo porušit, protože konkrétně u anexe Krymu se jednalo o jeho jasné porušení. Rusko dále podporuje zachování ústřední role OSN a obecně přikládá OSN velkou důležitost. Domnívá se totiž, že „pouze prostřednictvím Rady bezpečnosti OSN může světové společenství dosáhnout svých cílů v udržení míru a stability maximálně efektivně“ (MID Rossii 2005). Tento ruský postoj je logický, protože Ruská federace

je jedním ze stálých členů Rady bezpečnosti, což jí zajišťuje vlivné postavení na mezinárodní scéně už jen proto, že disponuje právem veta na všechny projednávané rezoluce včetně těch, které se týkají jí samotné, proto je v podstatě nemožné Rusko za jeho činy v rámci OSN potrestat. Mimo OSN Rusko přikládá velkou důležitost také posilování spolupráce v rámci regionálních mezinárodních organizací, kterých je členem, zejména pak spolupráci s organizací Společnosti nezávislých států, Organizací Smlouvy o kolektivní bezpečnosti nebo se Šanghajskou organizací spolupráce (MID Rossii 2005). Regionální organizace Rusku slouží jako prostředek spolupráce mezi státy postsovětského prostoru, který chápe jako sféru výhradně svého vlivu, a jejich prostřednictvím svůj vliv na tyto státy také posiluje. Například prostřednictvím Šanghajské organizace spolupráce, která bude dále v práci zmíněna, bojuje Rusko společně s Čínou proti takzvaným „třem zlům“, což je separatismus, extremismus a terorismus. Tímto se dostáváme k jednomu z bezpečnostních zájmů Ruské federace, kterým je boj proti terorismu.

Vedle boje proti terorismu v regionu Střední Asie pomocí vytváření protiteroristických struktur a pořádání vojenských cvičení v rámci Šanghajské organizace, což bude v rámci práce dále zmíněno, Rusko samostatně podepsalo několik mezinárodních dohod týkajících se této hrozby. Příkladem může být *Mezinárodní úmluva o potlačování teroristických bombových útoků*, která byla Ruskou federací ratifikována v roce 1997 nebo *Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu* z roku 2000 (MID Rossii 2005). Podle Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace také probíhá aktivní mezinárodní spolupráce Ruska s ostatními státy v boji jak proti terorismu, tak proti mezinárodní kriminalitě a obchodu s drogami. Jako spolehlivý mechanismus pro zajištění kolektivní, národní i regionální bezpečnosti je ze strany Ruska považována již zmíněná Organizace Smlouvy o kolektivní bezpečnosti (MID Rossii 2005).

2.2 Zahraničněpolitické zájmy Číny

Podobně jako Rusko se i Čína po rozpadu Sovětského svazu, který znamenal změnu bipolárního mezinárodního systému na systém multipolární, ocitla v nové situaci. Ukončení Studené války představuje zásadní mezník pro čínský vzestup, Čína totiž využila nově vznikajícího rozložení sil k mocenské expanzi v podstatě do všech

částí světa a začala se prezentovat jako protiváha Spojených států amerických a také se stala jakousi alternativou amerických hodnot a principů (Kudláčová 2014: 53). Vznik multipolarity jí tedy umožnil jednak mocenský vzestup, jednak silný hospodářský růst, přičemž ekonomické zájmy jsou pro ni jedny z nejdůležitějších, protože v současné době se země řadí mezi hlavní ekonomiky světa. Tím pádem není divu, že Čína chápe podporu stávajícího multipolárního uspořádání stejně jako Rusko jako svůj obecný strategický cíl (Horák – Karásková 2011: 29).

Za jednu z hlavních mezinárodněpolitických doktrín země je považována *Teorie mírového vývoje*, která byla přijatá v době administrativy prezidenta Chu Ťintchaa (2003–2013). Tento bývalý čínský prezident přispěl k zvyšování čínské moci v mezinárodním systému také tím, že se soustředil převážně na rozšiřování čínského vlivu mimo Asii, především pak do Latinské Ameriky nebo do Afriky. Zároveň se soustředil také na to, jak je Čína ve světě vnímána, k čemuž slouží zmiňovaná teorie (Kudláčová 2014: 54). V této doktríně klade země důraz na komunikaci za účelem zvyšování důvěry, na podporu vzájemně výhodného mezinárodního obchodu, na mírové urovnávání sporů mezi státy a také na to, aby Čína nebyla na základě svého mocenského vzestupu vnímána jako hrozba pro ostatní. „Jedná se jednak o zaměření čínského režimu na ekonomický rozvoj, domácí politickou stabilitu a uchování teritoriální integrity a suverenity, jednak také o snahu Pekingu utišit obavy ostatních států v regionu z čínských úmyslů a kontinuálně zvyšovat prestiž a vliv Číny v rámci regionu i mimo něj“ (Kudláčová 2014: 54).

Dalším důležitým konceptem čínské zahraniční politiky je *Panča šíla* neboli *Five Principles of Peaceful Coexistence*. Tento koncept představuje zásady ujednané mezi Indií a Čínou, přičemž ze strany Číny jsou stále aktivně prosazovány a mohou představovat další čínský národní zájem. Součástí dokumentu je pět dohodnutých zásad, kterými jsou: vzájemné respektování suverenity a teritoriální integrity, neútočení, nevměšování se do vnitřních záležitostí státu, rovnost a vzájemná výhodnost a mírové soužití (Bergsten – Gill – Lardy – Mitchell 2006). Čína se těchto zásad drží dodnes a je v jejím zájmu dané zásady prosazovat. Vzájemné respektování suverenity a teritoriální integrity představuje koncept, který je prosazován také Ruskou federací a můžeme ho konkrétně u Číny spojit například s otázkou Tchaj-wanu.

Nevměšování se do vnitřních záležitostí států lze spojit se současným nedemokratickým režimem, který v Číně panuje, v jehož zájmu je, aby byl udržen bez jakéhokoliv zásahu druhé strany.

Čína se s nově nabytým sebevědomím, které pramení z jejího rychlého ekonomického či mocenského vzestupu, začala zaměřovat na rozšiřování svého vlivu v podstatě do všech regionů světa, což bezpochyby posiluje její postavení na mezinárodní scéně, ale také to znamená v určitých regionech střetávání zájmů s jinými státy. Příkladem mohou být Spojené státy a Rusko. S USA se čínské zájmy střetávají, jak na globální úrovni v souvislosti s tím, že je Čína vnímána jako jejich jediný potencionální konkurent na pozici dominantní světové mocnosti, tak na úrovni regionální, například v asijských státech, jako je Jižní Korea, Vietnam, Malajsie nebo Filipíny. Spojené státy mají totiž s těmito státy velmi intenzivní vztahy na úrovni ekonomické, politické i vojenské a udržováním stabilních vztahů se zmiňovanými zeměmi se USA snaží vyvažovat čínský vliv v regionu (Kudláčová 2014: 60). S Ruskem se čínské zájmy střetávají především v oblasti Střední Asie, kde Čína stále posiluje především svůj ekonomický vliv, a jak již bylo uvedeno v podkapitole o Rusku, postsovětský prostor včetně Střední Asie je Ruskem vnímán jako sféra primárně jeho vlivu. Nicméně v případě tohoto regionu vedle potenciálu pro rivalitu existují i společné rusko-čínské zájmy prosazované především místní mezinárodní organizací, jejímiž členy oba státy jsou, tedy Šanghajskou organizací spolupráce.

Čína v rámci zahraniční politiky rozlišuje čtyři stupně zahraničněpolitických partnerství, přičemž posledním stupněm partnerství je takzvané „strategické partnerství“, které představuje v její zahraniční politice nejdůležitější typ vztahů. Například s Ruskou federací byl tento typ partnerství navázán v roce 1996, se Spojenými státy v roce 1997. Strategická partnerství ovšem nemají se všemi zeměmi stejný stupeň důležitosti, jsou v mnoha případech odlišně interpretována nebo se časem mohou měnit (Zhongping – Jing 2014: 8). Příkladem mohou být opět Spojené státy a Rusko. Strategické partnerství se Spojenými státy bylo navázáno v roce 1997, nicméně po nástupu Bushovy administrativy (2001) se pojem „strategické partnerství“ v oficiálních dokumentech přestal používat a americko-čínské vztahy zdaleka nejsou bez problémů. USA totiž by mohly pro Čínu znamenat do budoucna spíše překážku

v naplnění jejích zahraničněpolitických cílů. Spory mezi Spojenými státy jsou patrné také z oficiálních vyjádření obou mocností, v nichž se proti sobě často kriticky vymezují (Kudláčová 2014: 60). Zcela jiný rozměr má však strategické partnerství, které Čína uzavřela s Ruskem. V rámci tohoto partnerství oba státy do roku 2013 vyvinuly několik opatření sloužících k posílení svých vazeb, jako je například vytvoření mechanismu pravidelných schůzek ať už na prezidentské, či ministerské úrovni nebo vytvoření takzvané „horké linky“ (Zhongping – Jing 2014: 8–9). Rusko-čínské vztahy jsou zároveň dlouhodobě posilovány také přijímáním velkého počtu mezinárodních dohod různého typu ať už na bilaterální, nebo multilaterální úrovni. Mezi další státy a organizace, které s Čínou navázaly strategické partnerství, patří dále například EU, ASEAN, Indie, Brazílie nebo Japonsko.

Dále je možné říci, že čínská zahraniční politika je oproti ruské, která byla přiblížena v předchozí části práce, o poznání méně agresivní. Čína totiž na posílení svého vlivu využívá spíše než donucovací politiku například zahraniční investice a zaměřuje se především na sledování ekonomických zájmů a na zajišťování ekonomické stability. Využívání zahraničních investic jako nástroje posílení svého vlivu je možné pozorovat například na případu Afriky. Čína rozsáhle investuje v Africe do budování infrastruktury, přičemž jedním z nejvýraznějších projektů je projekt Tazara, kde se jednalo o výstavbu železnice 1860 kilometrů dlouhé, spojující Tanzanii a Zambii (Česká 2017). Čína navíc při investování nedbá na plnění některých politických nebo ekonomických podmínek, jak tomu bývá například u USA, kde je kladen důraz na demokracii a lidská práva. „Čínská vláda zakládá poskytování pomoci i ekonomických investic na principu rovnosti a vzájemné ekonomické výhodnosti a vždy respektuje suverenitu a nezávislost cizích vlád“ (Česká 2017). Dalším příkladem regionu, kde Čína výrazným způsobem investuje do infrastruktury, je také region Střední Asie nebo ruský Dálný východ. Její ekonomický růst a ekonomický vliv je pro ni to nejdůležitější, protože je primárním zdrojem její moci. Pro Čínu jsou dlouhodobě největšími obchodními partnery hlavně Evropská unie a přes všechny neshody také Spojené státy. Ruská federace je i přes neustálé posilování rusko-čínských vztahů pro Čínu až na devátém místě (Bussinesinfo 2018a). Zatímco Rusko je silně závislé na vývozu energetických surovin a dále nemá mnoho co nabídnout, čínský export je

rozmanitější, protože vyváží především strojírenské a elektronické produkty následované vyspělými technologiemi a zemědělskými produkty (Bussinesinfo 2018a).

3 VZTAHY RUSKA A ČÍNY V POLITICKÉ A BEZPEČNOSTNÍ OBLASTI

3.1 Společné zájmy a spolupráce

Rusko-čínské vztahy jsou dlouhodobě posilovány, ať už v ekonomické oblasti, v oblasti mezinárodní politiky nebo v bezpečnostní sféře, příkladem může být to, že v roce 2011 se povaha strategického partnerství dostala na vyšší úroveň, povýšením vzájemného partnerství na „komplexní strategické partnerství“ (Bolt 2014: 48). Ekonomické spolupráci mezi státy bude věnována celá následující kapitola, proto v této kapitole bude blíže nastíněno pouze prohlubování spolupráce v politické a bezpečnostní oblasti a následně také případná rivalita v daných oblastech.

K oteplování rusko-čínských vztahů začalo docházet již před rozpadem Sovětského svazu, avšak k výraznému posunu došlo až po nástupu nynějšího prezidenta Vladimíra Putina do úřadu v roce 2000, kdy se Rusko začalo více vymezovat proti Západu a zároveň orientovat směrem k Číně. Výrazný mezník představuje *Smlouva o přátelství, spolupráci a dobrém sousedství*, která byla podepsána v roce 2001. Tato smlouva představuje konečnou normalizaci rusko-čínských vztahů a pokrývá v podstatě všechny sféry spolupráce. Je zde obsažena ekonomická spolupráce (zejména v oblasti energetiky a prodeje zbrojních technologií), společné vyvažování moci Spojených států amerických nebo zajišťování bezpečnostní stability ve Střední Asii prostřednictvím boje proti extremismu, separatismu a terorismu (Cohen 2001). Smlouva odráží hlavní principy a směry dvoustranné spolupráce do současné doby.

V souvislosti s podpisem této smlouvy si Rusko a Čína vzájemně vyjádřily podporu v některých národních zájmech. Čína například vyjádřila Rusku podporu v souvislosti s bojem proti separatismu v Čečensku a Rusko naopak vyjádřilo podporu Číně v souvislosti s Tchaj-wanem tím způsobem, že se přihlásilo k principu jedné Číny, který se zakládá na tom, že Tchaj-wan je její součástí. Ve stejném roce došlo také k vytvoření Šanghajské organizace pro spolupráci (Horák – Karásková 2011: 21–22). Tyto události z roku 2001, jež měly za cíl posílení rusko-čínského partnerství, je možné podle Bina Yu zasadit do širšího globálního kontextu, který je spojen s nástupem Bushovy administrativy a s jejími následnými kroky. Yu se totiž domnívá, že načasování posilování spolupráce mezi Ruskem a Čínou není náhodné, protože

posilování rusko-čínských vztahů z roku 2001 je podle něj také reakcí například na vyhoštění ruských diplomatů z USA na základě podezření ze špionáže nebo na vyhlášení americké podpory obranyschopnosti Tchaj-wanu (Yu 2005: 234–235).

Na základě výše zmíněného je možné definovat první společný zájem Ruska a Číny, kterým je vyvažování Spojených států amerických. Avšak tento společný zájem je o něco komplikovanější, což se ukázalo již v roce 2001. I přes to, že se vztahy začaly podepsáním *Smlouvy o přátelství, spolupráci a dobrém sousedství* a založením SOŠ slibně vyvíjet, ve stejném roce, tedy v roce 2001, se vztahy dočkaly krátkodobého úpadku, který souvisel s teroristickými útoky na Spojené státy americké 11. září 2001. Rusko na ně dokázalo reagovat rychleji než Čína, ruský prezident Vladimír Putin ve snaze přiblížit se Západu využil situace, která se mu naskytl, a jako jeden z prvních vyjádřil svou plnou podporu americké kampani proti terorismu. V souvislosti s tím souhlasilo Rusko se zastíněním rusko-čínské dominance ve Střední Asii, když nic nenamítalo proti zvýšení americké přítomnosti v oblasti, což oslabilo dlouhodobě budovanou pozici Číny ve středoasijských republikách. Rusko také zaujalo ústupnější pozici při jednáních o vypovězení smlouvy ABM (*Anti-Ballistic Missile Treaty*), čímž byla Čína také výrazně oslabena⁴ (Kratochvíl 2003: 8). Tato snaha ruského prezidenta o prohlubování vztahů s USA Čínu zaskočila. Ve stejném roce totiž došlo nejprve k posílení rusko-čínské spolupráce a následně k upozadění Číny ze strany Ruska a zároveň byl Ruskem diskriminován jeden z nejsilnějších motivů posilování rusko-čínské spolupráce, tedy motiv vyvažování mocenské dominance USA (Kratochvíl 2003: 7–8).

Toto ukazuje to, jak křehké rusko-čínské spojenectví v té době i přes všechna prohlášení a dohody bylo a že zejména Čína nemůže Rusku ve chvíli, kdy se pro něj naskytne příležitost zlepšit na úkor Číny vztahy s USA, věřit. Tato skutečnost také poukazuje na jednu z teorií, která byla zmíněna v první kapitole této práce, a že státy si nemohou navzájem důvěřovat v případě, kdy se naskytne možnost dosažení osobního zisku, v tomto případě zlepšení ruského postavení.

---

⁴ Čínu to výrazně oslabilo zejména ve sporech v tichomořské oblasti, kde šlo primárně o otázku Tchaj-wanu nebo také o čínské obavy z budování společného japonsko-amerického protiraketového štítu.

Je možné říci, že prosazování a udržení multipolárního uspořádání, stavění se do jakési opozice proti dominanci Spojených států amerických a vyvažování jejich moci, se jeví jako jeden ze společných zájmů obou států do dnešní doby. Stále je jejich společným globálním zájmem snížení politické a ekonomické závislosti na USA a jedním z prostředků, kterými toho chtějí docílit, je právě prosazování udržení multipolárního uspořádání mezinárodních vztahů, v němž jsou všechny problémy řešeny všemi účastníky mezinárodního společenství (Leksina 2015: 159). Nicméně po této události se představa jednotného společného postupu proti unilaterálním krokům USA rozplynula. Spojené státy americké jsou v současném mezinárodním systému jako jediné považovány za dominantní světovou mocnost, proto se s nimi musí oba státy neustále potýkat, a i když se jak Rusku, tak Číně nelíbí americká dominance, nemají zároveň problém se s nimi při první příležitosti sblížit. Ostatně jak bylo již psáno v druhé kapitole, například pro Čínu zůstávají Spojené státy i přes značné rozpory v jejich vztazích a viditelnou rivalitu, stále jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů.

V roce 2005 Rusko a Čína přijaly *Světový řád ve 21. století*, což je dokument, který měl mimo jiné zdůraznit zlepšování rusko-čínských vztahů, a bylo v něm prosazováno rovnocenné postavení světových mocností a odsuzována případná snaha jakéhokoliv státu o převahu nad ostatními. Nicméně součástí dokumentu byly i další koncepty, na kterých mají oba státy společný zájem (Karásková – Horák 2011: 35). Součástí dokumentu je totiž také nutnost zajišťování teritoriální celistvosti a státní suverenity, což představuje další dva koncepty, na nichž se Rusko a Čína shodují a které společně prosazují, tím pádem další společný rusko-čínský zájem. V praxi je možné v této souvislosti například poukázat na odmítání konceptu *Responsibility to Protect*⁵, který odmítají oba státy, protože se podle nich jedná právě o vměšování se do vnitřních záležitostí jiného státu, což ani jeden z nich oficiálně neuznává. S tím souvisí to, jak například obě země hlasují v Radě bezpečnosti OSN, jejímiž stálými

---

⁵ *Responsibility to Protect* (Odpovědnost chránit) je koncept, který byl přijat v roce 2005 v rámci OSN a který souvisí s lidskou bezpečností. Koncept se zakládá na tom, že povinností každého státu je zajistit svým obyvatelům bezpečnost proti například genocidě, nicméně pokud nějaký stát v tomto ohledu viditelně selže, protože nemůže nebo nechce tuto povinnost vykonávat, mělo by mezinárodní společenství učinit kroky, které budou v souladu s Chartou OSN (krajním řešením je například také vojenská intervence), aby sjednalo nápravu (Ministerstvo zahraničních věcí ČR: 2010).

členy jsou, a zejména v posledních letech je možné pozorovat podobnost v hlasování zástupců Ruska a Číny. Příkladem může být již několikrát oběma zeměmi vetovaná rezoluce proti porušování lidských práv ze strany režimu v Sýrii. Proti rezolucím odsuzujícím občanskou válku v Sýrii použilo Rusko své veto celkem dvanáctkrát, přičemž v polovině případů své veto ve stejné věci společně s Ruskem použila také Čína a v případech, kdy se tak nestalo, se alespoň zdržela hlasování⁶ (RTE 2018).

Prosazování společné politiky proti zasahování do vnitřních záležitostí států a zajišťování teritoriální integrity nejspíš souvisí s tím, že Rusko a Čínu bezpochyby spojuje a také sbližuje jejich politické uspořádání, které je v obou zemích (na rozdíl od USA) nedemokratické, přičemž oba státy mají jednoznačně zájem na tom, aby byl jejich stávající režim zachován. Ani jeden ze zmíněných států nemá zájem na tom, aby se jiný aktér vměšoval do jejich vlastních státních záležitostí, a vzhledem k tomu, že jak Čína, tak Rusko mají na svém území velké množství etnických minorit, je prosazování druhého konceptu také zcela na místě.

Oba státy mají samozřejmě zájem také na tom, aby se posiloval jejich vliv na mezinárodní scéně a zlepšovalo se jejich postavení, nicméně každý se toho snaží dosáhnout jinými prostředky. Zatímco Ruská federace se toho snaží dosáhnout často agresivní zahraniční politikou (využívání ekonomických prostředků pro politické účely, krymská anexe), nehledě na to, že kvůli zmíněné anexi Krymu, si Rusko do jisté míry uzavřelo pomyslné dveře na Západ. Čína se naopak soustředí, jak již bylo zmíněno dříve, spíše na svou ekonomickou moc, ze které ostatně pramení její síla, a svůj vliv se snaží rozšiřovat například pomocí zahraničních investic nebo pomocí obchodu, v němž má stále co nabídnout, což jí zajišťuje lepší postavení v současném mezinárodním systému, a díky tomu má otevřeny pomyslné dveře po celém světě na rozdíl právě od Ruské federace. Z toho pramení jistá asymetrie, která je v rusko-čínských vztazích patrná.

Asymetrie ve vztazích obou mocností se ještě více prohloubila po již několikrát zmiňované Ukrajinské krizi z roku 2014, kdy byl poloostrov Krym na základě

---

⁶ Čína veto společně s Ruskem použila v letech 2011, dvakrát v roce 2012, 2014, v roce 2016 se jednou zdržela hlasování a jednou návrh vetovala a to samé se opakovalo i v roce 2017 (McKirby: 2017). V dubnu 2018 Rusko opět návrh namířený proti režimu v Sýrii vetovalo a Čína se zdržela hlasování (RTE 2018).

pochybného referenda právně připojen k Ruské federaci, což vyvolalo záporné reakce z mezinárodního prostředí, a Rusko díky tomu čelí velké řadě mezinárodních sankcí. Tuto událost je nutné zmínit právě v souvislosti s vývojem rusko-čínských vztahů. Ukrajinská krize, respektive její důsledky, totiž znamenaly společně s prohlubováním zmíněné asymetrie také další prohlubování spolupráce.

Ruská federace se začala díky sankcím, které na ni byly uvaleny, orientovat v ekonomické i politické oblasti ještě více na východ, tedy primárně směrem k Číně. Prezidentská oficiální setkání se začala uskutečňovat čím dál častěji a došlo k nárůstu počtu mezinárodních dohod mezi oběma zeměmi. A to je jeden z důvodů, díky němuž se Václav Kopecký, analytik pro mezinárodní otázky, domnívá, že partnerství se jeví stále velice asymetricky, protože Čína je více důležitá pro Rusko než Rusko pro Čínu (Kopecký 2014). Kromě toho, že Rusko potřebuje přízeň Číny díky zhoršení svých vztahů se západními zeměmi, je to také z toho důvodu, že Rusko do Číny dodává velké množství nerostných surovin, ale jiné výrobky v podstatě nedováží, kdežto Čína je pro něj nejdůležitějším obchodním partnerem (Kopecký 2014). Celkově je tedy Čína silnějším hráčem, protože její ekonomika stále roste a její postavení na mezinárodní scéně je čím dál tím lepší. Rusko se oproti tomu permanentně potýká s vnitřní nestabilitou, sankcemi ze strany západních zemí a je závislé na vývozu nerostných surovin (Kopecký 2014).

I přesto se však Rusko od Číny dočkalo v roce 2014 podpory. Čína svého strategického partnera podržela, přestože má v jejich vztahu výrazně navrch, nehledě na to, že anexe Krymu byla jasně v rozporu se základními principy čínské zahraniční politiky. Po ruské anexi Krymu se Čína dostala do těžké situace, protože kroky Ruska, jakožto významného čínského spojence, výrazně odporovaly již zmíněným dlouhodobým principům čínské zahraniční politiky, kterými jsou zachování teritoriální integrity a nevměšování se do vnitřních záležitostí jiných států (Česká televize 2014b). Čína jako taková má, jak již bylo zmíněno, na svém území velké množství etnických minorit a při aplikování stejných principů, jaké byly aplikovány v případě Krymu, by se mohla dostat do velkých problémů ohledně teritoriální integrity.⁷ Nicméně Čína zaujala v otázce anexe Krymu nestranné stanovisko, respektive se vyhnula vyjádření

---

⁷ Příkladem takového regionu může být Tibet, Xinhjang nebo také otázka Tchaj-wanu.

jasného stanoviska, kdy se například při hlasování v Radě bezpečnosti ohledně rezoluce odsuzující anexi na Krymu zdržela hlasování (Kopecký 2015). Čína se tedy dostala v souvislosti s událostmi na Krymu do velice ožehavé situace, ale diplomaticky z ní dokázala „vybruslit“. Takové chování je možné připisovat tomu, že jelikož má v Rusku velice významného spojence v několika oblastech, logicky tedy nechce takového významného partnera ztratit a s ním i výhody, které toto partnerství přináší. I když Rusko hraje v čínské politice v současnosti menší roli než Čína v té ruské, stále je silné Rusko pro Čínu důležité zejména v politické oblasti v souvislosti s případnou společnou opozicí proti Spojeným státům americkým nebo v ekonomické oblasti, kde Rusko disponuje velkou řadou pro Čínu důležitých komodit (Lukin 2013: 3). Je tedy možné konstatovat, že rusko-čínské vztahy jsou stále do jisté míry pragmatickým spojenectvím, kdy se obě strany vzájemně potřebují. To, že Rusko Čínu potřebuje v současné době více než Čína Rusko, je již věcí druhou.

Zvyšující se nerovnost v partnerství by mohla do budoucna představovat problém zejména pro ruskou stranu. V několika ohledech je to již patrné, což bude dále v práci rozebráno, nicméně na další prohlubování vztahů to příliš velký vliv nemá. Zvyšující se intenzita sblížení a prohlubování spolupráce, kterou je možné v několika posledních letech, tedy po oné Ukrajinské krizi, pozorovat, stále roste. Ruský a čínský prezident prezentují rusko-čínské vztahy jako nejlepší v historii a zdůrazňují důležitost svých vzájemných vztahů v ekonomické, politické, ale i bezpečnostní oblasti, což je podepřeno několika bilaterálními dohodami různého typu a jejich počet a rozmanitost se stále zvyšuje (Český rozhlas 2017). Příkladem může být právě oblast bezpečnostní, ve které je často intenzita rusko-čínského partnerství demonstrována mohutnými společnými vojenskými cvičeními. V posledních letech jsou to hlavně tři vojenská cvičení. Jedná se o menší vojenské manévry v oblasti Středozemního moře, které byly následovány druhým, již mohutnějším cvičením v ruských teritoriálních vodách u Vladivostoku a v neutrálních vodách Japonského moře z roku 2015, a o cvičení z minulého roku, které neslo název *Vostok 2018* (neboli *Východ 2018*) a jednalo se o největší vojenské cvičení od dob Sovětského svazu.

Prvního cvičení menšího rozsahu se zúčastnilo devět lodí, druhého cvičení již o poznání většího, se zúčastnilo kolem dvaceti lodí, podílely se na něm například i

vzdušné síly včetně vrtulníků (Milenkovičová 2015). Toto druhé cvičení za rok 2015 bylo největším cvičením, které do té doby Rusko a Čína společně podnikly, nicméně v roce 2018 bylo překonáno dalším cvičením, o poznání větším.

Pozemního vojenského cvičení s názvem *Vosktok 2018* se zúčastnilo přibližně 36 tisíc tanků a obrněných vozidel, vrtulníků a dronů a osmdesát bojových a pomocných plavidel (Česká televize 2018). Toto cvičení bylo primárně ruské, avšak účast přijaly i čínské vojenské jednotky a jednotky Mongolska. Cvičení zřejmě mělo demonstrovat jak rusko-čínské partnerství, tak především ruské vojenské schopnosti.

Kromě organizování dvoustranných vojenských cvičení jsou pořádány také vojenské akce v rámci Šanghajské organizace spolupráce, jejímiž členy oba státy jsou, což nás vede k dalšímu společnému zájmu těchto států v bezpečnostní a politické oblasti. Rusko a Čína mají totiž bezpochyby zájem na zajišťování a udržování bezpečnostní a politické stability v oblasti Střední Asie, k čemuž jim ve spoustě oblastí slouží právě tato mezinárodní organizace.

Šanghajská organizace spolupráce (SOŠ) je dalším prostředkem spolupráce Ruska a Číny, ale tentokrát nikoliv na bilaterální, ale na multilaterální úrovni, společně se státy Střední Asie. Tato organizace se zaměřuje na spolupráci v oblasti politiky, ekonomiky, vědy a techniky, kultury, energetiky a bezpečnosti (Čung 2011: 90).

Předchůdkyní Šanghajské organizace spolupráce byla takzvaná Šanghajská pětka, která vznikla v roce 1996, jednalo se o dohodu zaměřenou na vyřešení hraničních sporů a podepsaly ji Rusko, Čína, Kazachstán, Kyrgyzstán a Tádžikistán (Horák 2009b: 162). Šanghajská organizace spolupráce jako formální vojensko-politická organizace, tak jak ji známe dnes, však oficiálně vznikla až v roce 2001, přičemž v současné době jsou součástí organizace kromě již zmíněných členů ještě Indie, Pákistán⁸ a Uzbekistán (SOŠ 2015).

Tato regionální organizace znamená konkrétně pro Rusko a Čínu nástroj posilování jejich vlivu v regionu a také může do jisté míry regulovat jejich případné rozpory spojené s regionem Střední Asie. Organizace se tedy soustředí na několik sfér spolupráce, přičemž ale nejdůležitější sférou spolupráce v jejím rámci zůstává spolupráce v bezpečnostní oblasti a v poslední době také v oblasti ekonomické. Právě

---

⁸ Indie a Pákistán se staly členy SOŠ poměrně nedávno, tedy až v roce 2017.

bezpečnostní a ekonomická oblast se v minulosti staly předmětem sporu mezi Ruskem a Čínou. Čína a Rusko měly totiž na charakter organizace odlišný názor. Rusko, které má v tomto regionu výhradně své ekonomické a bezpečnostní zájmy, preferuje spíše vojensko-strategický charakter organizace, který posiluje jeho moc v tomto regionu a přispívá také ke zvyšování regionální bezpečnosti (Fürst 2010: 71–72). Avšak na druhé straně Čína měla vždy zájem na tom, aby se prohlubovala spolupráce spíše v ekonomické sféře, aby mohla dále pronikat na středoasijské trhy, což se jí povedlo, neboť zaujala místo hlavního dodavatele spotřebního zboží pro středoasijský trh, Čínou prosazovaný návrh na vytvoření zóny volného obchodu se však nedočkal souhlasu ostatních členů, nejspíš proto, že jejich výrobky nemohou konkurovat s těmi čínskými (Horák 2009a: 47).

Nicméně, jak již bylo uvedeno výše v této kapitole, společným zájmem Ruska a Číny je stabilita regionu nejen ekonomická a bezpečnostní, ale také politická. Politická stabilita se zakládá na tom, že oba státy podporují stávající nedemokratické režimy ve Střední Asii, které jim jsou nakloněny, ekonomická stabilita se týká především oblasti energetiky a obchodu s nerostnými surovinami a spolupráce v rámci bezpečnosti se zakládá na hlavní hrozbě, kterou je podle nich (a stejně tak podle SOŠ) hrozba v podobě takzvaného „trojího zla“, tedy extremismu, separatismu a terorismu (Horák – Karásková 2011: 80–84).

V rámci boje proti „třem zlům“ byl vytvořen v roce 2003 speciální orgán, kterým je Regionální protiteroristická struktura, dále se od roku 2003 pořádají pravidelně v rámci organizace společná vojenská cvičení (*Peace Mission*), kterých se účastní primárně Rusko a Čína a poté v menší míře ostatní členské státy (Horák 2009b: 165). Tato společná cvičení v rámci SOŠ jsou zaměřena převážně na protiteroristická témata, v minulosti se jednalo také o námořní cvičení (například Mořské společné manévry 2012), nicméně se i přes společné vojenské manévry a i přes to, že spolupráce v oblasti bezpečnosti je hlavním směrem organizace, nejedná se o systém kolektivní obrany, protože si státy negarantovaly pomoc v případě ohrožení jednoho z členských států (Horák 2009b: 166).

Kromě pořádání vojenských cvičení se spolupráce namířená proti terorismu zakládá také na sdílení informací a koordinaci protiteroristických akcí. V roce 2018 se

na společném summitu v Číně členské státy opět vyslovily pro rozvíjení dlouhodobé spolupráce a pro společný postup proti oněm „třem zlům“, což vyplývá z dokumentu podepsaného na tomto setkání, kde čínský prezident Si Ťin-pching vyzval členské státy také k tomu, aby dále posilovaly vzájemnou důvěru (České noviny 2018).

Do chodu této organizace se promítá také již dříve zmíněná protiamerická politika. Protiamerické zaměření SOŠ je patrné již z deklaráce organizace, v níž bylo naznačeno, že americká přítomnost v regionu (v podobě například amerických vojenských základen) není vítána a Spojené státy by měly zrušit své vojenské základny v regionu (Kratochvíl 2006: 7), což se později také stalo. Snaha o udržení USA dál od regionu Střední Asie je tedy také v zájmu obou států.

Zvyšující se intenzitu rusko-čínských vztahů lze pozorovat také na počtu vzájemných prezidentských oficiálních setkání, který se rok od roku zvyšuje. Čínský prezident Si Ťin-pching dokonce obdržel za „vynikající službu ruskému a čínskému lidu“ (Český rozhlas 2017) Řád svatého apoštola Ondřeje, což je nejvyšší ruské státní vyznamenání. Čínský prezident toto vyznamenání, podle slov ruského prezidenta Vladimíra Putina, obdržel za svůj mimořádný příspěvek v rozvoji rusko-čínského partnerství a spolupráce mezi oběma zeměmi (Český rozhlas 2017).

Rusko a Čína tedy stále častěji hlasují společně v Radě bezpečnosti OSN, posilují vzájemnou spolupráci ve Střední Asii pomocí Šanghajské organizace spolupráce nebo se vzájemně podporují ve svých národních zájmech - Rusko podporuje Čínu například v tchajwanské otázce a Čína naopak zase podržela Rusko ohledně Ukrajinské krize z roku 2014. Společně se staví proti domnělým snahám o vměšování do vnitropolitického dění některých států a celkově mají dlouhodobě podobný pohled na mezinárodní vztahy. Stále je však v jejich vztazích v některých oblastech patrný i potenciál pro rivalitu, nehledě na prohlubující se asymetrii, z níž také mohou pramenit problémy, zejména pro Rusko.

3.2 Střet zájmů a rivalita

Na případnou rivalitu v rusko-čínských vztazích má v současné době do velké míry vliv zmíněná rostoucí asymetrie, kdy Rusko Čínu potřebuje jako partnera jak v politické, tak ekonomické oblasti. Je tedy možné pozorovat, že i oblasti, které by se

měly jevit jako problém pro vztahy mezi zmíněnými mocnostmi, jsou zatím spíše stabilní.

Prvním a zřejmě nejvýraznějším střetem zájmů Ruska a Číny se jeví region Střední Asie spadající do oblasti postsovětského prostoru. Šanghajska organizace pro spolupráci (SOŠ) představuje jakousi platformu pro spolupráci a do jisté míry reguluje rusko-čínské vztahy v regionu, nicméně jak již bylo několikrát zmíněno, Rusko bere celý postsovětský prostor (tedy i Střední Asii) jako sféru výhradně svého vlivu, proto stále větší pronikání Číny do této oblasti nevidí rádo. Pronikání Číny do regionu však nevyvolává ze strany Ruska tak tvrdé reakce jako v případě pronikání západních zemí. Což je dáno tím, že Moskva údajně nevnímá pronikání Číny do regionu jako hrozbu, na rozdíl například od Evropské unie (Gigatashvili 2016). To je možné připisovat tomu, že je pro Rusko důležité, aby ho ostatní státy respektovaly, v tomto případě, aby bylo respektováno jako hlavní síla v postsovětském prostoru, což podle něj Západ nedělá, Čína naopak ano. Moskva byla vždy ze strany Číny informována o jejích krocích ve Střední Asii, a pokud to bylo možné, do čínských plánů bylo zahrnuto i samo Rusko (Gigatashvili 2016).

Rusko má v tomto regionu bezpochyby silnější zejména politický vliv, který pramení z historických skutečností, kdy byly středoasijské republiky součástí Sovětského svazu, což už samo o sobě něco vypovídá. Čína proto nemůže Rusku konkurovat, co se týče například kulturního nebo sociálního vlivu, ale v oblasti ekonomiky mu naopak konkurovat může (Horák 2009a: 33–34). V předchozím textu bylo uvedeno, že pro Čínu je celkově primární oblast ekonomiky a obchodu, a není tomu jinak ani ve vztazích Číny se středoasijskými republikami, v tomto případě jejich ekonomické vztahy (vzájemný obchod nebo značné čínské investice do regionu) determinují také politické vztahy se státy Střední Asie. Čínský ekonomický vliv ve Střední Asii stále stoupá, zejména díky ruským hospodářským problémům, Rusko totiž má se státy Střední Asie také intenzivní obchodní výměnu, která ale slábne na úkor Číny, jež mohutně investovala v posledních desetiletích do oblasti energetiky a infrastruktury ve Střední Asii a obchodní výměna mezi Čínou a státy Střední Asie stále

roste, přičemž pro některé středoasijské státy je Čína v současnosti dokonce hlavním obchodním partnerem⁹ (Hosenseidlová 2016).

Přesto však ruští a čínští představitelé tvrdí, že mezi Ruskem a Čínou žádná rivalita v regionu neexistuje, protože mají mezi sebou jasně rozdělenou „práci“: Rusko je poskytovatelem bezpečnosti a Čína zajišťuje hospodářský rozvoj, mimo jiné také pomocí projektu OBOR (*One Belt, One Road*) neboli Nové hedvábné stezky (Cooley 2015). Významným momentem byl také květnový summit v roce 2015, kdy se prezidenti obou zemí sešli v Moskvě a dohodli se na propojení ruského projektu EAEU (Eurasijské ekonomické unie) a čínského projektu OBOR (Lewis 2018). Lze však pozorovat, že takováto větší kooperace v regionu byla zaznamenána opět až po roce 2014, tedy po krymské anexi, která zhoršila ruské vztahy se Západem, a Moskva tak byla nucena orientovat se jak politicky, tak ekonomicky na Čínu.

Rusko po roce 2014, kdy byla Moskva nucena se více přeorientovat ze západu na východ, nemá příliš možností, jak reagovat na vzrůstající vliv Číny v regionu Střední Asie, když se dá říci, že sama je závislá na obchodu a dobrých vztazích s Čínou (Stronski 2018). Tím pádem i přes skutečnost, že Čína stále posiluje zejména svůj ekonomický vliv v regionu, dosud mezi nimi nedošlo k nějaké výrazné konfrontaci. I když je zde tedy viditelný konfliktní potenciál, jejich vztahy se zatím zdají být spíše stabilní, nejspíš proto, že Rusko a Čína stále mohou více získat ze spolupráce než z konfrontace.

Kromě značného konfliktního potenciálu, který v rusko-čínských vztazích představuje region Střední Asie, je dalším takovým regionem, kde je konfliktní potenciál také patrný, ruský Dálný východ, který tvoří nejvýchodnější část Ruské federace (Andrle 2012: 12). Tato oblast představuje do budoucna možný významný problém pro rusko-čínské vztahy, zejména z důvodu stále se zvyšující čínské migrace na tato ruská území (kromě oblasti Dálného východu se jedná ještě o oblast východní Sibíře) a také z důvodu stále se zvyšující ekonomické angažovanosti Číny v tomto regionu. Ruský Dálný východ pro ni totiž představuje strategicky výhodně umístěnou oblast, která by Číně umožnila přístup k Japonskému moři, proto v Ruské federaci

---

⁹ Turkmenistán je na Číně závislý, pro Tádžikistán je Čína hlavním obchodním partnerem (Hosenseidlová 2016).

panují obavy z případné čínské anexe tohoto území, pokud se Čína bude v regionu takto stále angažovat a bude se dále zvyšovat už tak početná čínská migrace (Balabán 2010: 74).

Ruské obavy ze ztráty Dálného východu ve prospěch Číny nejsou v ruské společnosti zdaleka novým fenoménem, obavy z takzvaného „žlutého nebezpečí“, nebo také „žluté hrozby“, jak bývá čínská hrozba často označována, sahají již do období carského Ruska a přetrvávají dodnes (Andrle 2012: 17).

V současnosti jsou čínské investice a čínská migrace do regionu vnímány negativně hlavně ze strany tamních obyvatel, některých médií (převážně regionálních) a také ze strany některých politických hnutí Ruské federace. Nicméně vláda Ruska jako taková čínské investice spíše vítá (Lidové noviny 2017). Protičínské nálady v regionu pramení podle článku v Lidových novinách z roku 2017 zejména ze dvou důvodů. Prvním důvodem je již zmiňovaná nerovnost mezi zeměmi, v tomto kontextu se jedná hlavně o zvyšující se ekonomickou nerovnost, protože čínské HDP odpovídá téměř desetinásobku ruského. Dále většina ruského obyvatelstva obývajícího Dálný východ migruje z této oblasti do jiných částí Ruské federace, kde jsou pro ně lepší podmínky, od 90. let se z této oblasti odstěhovala téměř čtvrtina zde žijících Rusů, oproti tomu počet zde žijících Číňanů se nezmenšuje, naopak se spíše neustále zvyšuje. Druhým důvodem je ne příliš dobrá sovětsko-čínská historie, kdy došlo také k navázání velmi úzkých vztahů mezi zeměmi, což ale skončilo v 60. letech konfrontací, při níž hrozila i otevřená válka (Lidové noviny 2017). Nehledě na fakt, že v roce 2004 došlo k úpravám rusko-čínské hranice, kdy Rusko přenechalo Číně některá území, a v obou zemích stále zaznívají nespokojené hlasy o umístění dané hranice. Nicméně podle stejného článku se stále jedná o vyrovnaný projekt a ne o problém, protože Rusko potřebuje čínské investice a Čína zase ruské zdroje. V problém by se to mohlo obrátit, pokud by se Rusku nepodařilo zastavit značný odliv ruského obyvatelstva, tím pádem zvyšující se nepoměr mezi zde žijícími Rusy a Číňany (Lidové noviny 2017).

Zdá se, že i když se některé čínské aktivity jeví jako hrozba pro ruské zájmy, má Rusko tendenci Číně spíše ustupovat. Vedle Střední Asie a Dálného východu může být také dalším příkladem oblast Arktidy, která je pro Rusko strategicky důležitá, a má

zde řadu vlastních zájmů (Hsiung – Roseth 2019: 167). Z počátku se ruská strana zdráhala přijmout zvyšující se čínskou přítomnost a rozšiřování tak čínského vlivu v dané oblasti, kdy například nesouhlasila s přijetím Číny jako stálého pozorovatele Arktické rady, nicméně i přesto se Čína v roce 2013 stálým pozorovatelským státem stala. Ruské počáteční obavy z čínského vlivu vystřídala spolupráce, protože Moskva potřebuje k rozvoji Arktidy zahraniční kapitál a vzhledem k stávající krizi Ruska se Západem se jeví Čína jako významný spojenec pro Rusko i zde (Hsiung – Roseth 2019: 177–178).

4 VZTAHY RUSKA A ČÍNY V EKONOMICKÉ A OBCHODNÍ OBLASTI

4.1 Společné zájmy a spolupráce

Ekonomická dimenze je v rusko-čínských vztazích jednou z nejdůležitějších oblastí. V předchozích částech práce již bylo nastíněno, které oblasti jsou pro Čínu a Rusko v ekonomické sféře důležité a v jakých oblastech spolu primárně obchodují, avšak v této kapitole to bude rozebráno podrobněji.

Vzájemný rusko-čínský obchod je velice intenzivní, příkladem může být to, že v roce 2017 vzrostl vzájemný obchod o 20,8 % a dále v prvních osmi měsících roku 2018 vzrostl meziročně o 25,7 % (Chinadaily 2018), vzrostly také čínské přímé zahraniční investice do Ruska a stejně tak se každoročně zvyšuje i počet společných projektů. Pro Rusko je Čína vedle Evropské unie dokonce nejvýznamnějším obchodním partnerem, přičemž co se týče importu, je Čína největším ruským dovozcem, protože nejvíce importu do Ruska plyne právě z Číny, avšak opačným směrem to neplatí. Pro Čínu jakožto největší exportní ekonomiku světa stále zůstávají nejvýznamnějšími obchodními partnery Spojené státy americké, Japonsko nebo Německo a Ruská federace se dlouhodobě umisťuje až na devátém místě, nicméně i tak disponuje Rusko některými pro Čínu významnými komoditami, proto je pro ni vzájemný obchod také důležitý, i když ne tolik důležitý jako pro Rusko (OEC 2017a). Již dříve bylo zmíněno, že značnou výhodou Ruska oproti jiným zemím, mezi něž můžeme zařadit také Čínu, je velká zásoba nerostných surovin a právě nerostné suroviny tvoří primární složku vzájemného obchodu. Z výše zmíněného tedy vyplývá, že ruský export se zakládá primárně na surovinách, jako je ropa, zemní plyn, železná ruda, ale také na surovinách jako je uhlí nebo dřevo (OEC 2017b). Čína naopak do Ruska dodává primárně výrobky s vysokou přidanou hodnotou, jako jsou různé druhy elektronických zařízení, kancelářské vybavení a podobně, nehledě na značné investice, které Čína poskytuje některým příhraničním regionům, jako je například ruský Dálný východ (OEC 2017b). Ze složení vzájemného obchodu, skutečnosti, že se Rusko neřadí mezi hlavní obchodní partnery Číny, nebo s ohledem na značné zahraniční investice primárně pouze z jedné strany může pramenit jistá nerovnováha v jejich vztahu.

Již dříve zmíněná asymetrie, jež je v rusko-čínských vztazích stále patrnější, se tedy projevuje v oblasti ekonomické stejně tak jako v oblasti politické. Nerovnosti v jejich vztahu mohou být patrné nejen z jejich rozdílného postavení na mezinárodní scéně, ale i z ukazatelů materiálních kapacit, jako je výše HDP, rozmanitost obchodu (Čína má v obchodu stále co nabídnout a obchoduje se zeměmi po celém světě Rusko však má v současné době v obchodu spíše omezené možnosti, zejména kvůli již několikrát uvedeným problémům se Západem). Dále se jedná například o příjem a výdej zahraničních investic, kde má Čína také o poznání větší možnosti, nebo o výši vojenského rozpočtu. V těchto oblastech má tedy Čína také jasnou převahu (Kaczmariski 2018)¹⁰. Na vznikající asymetrickou vzájemnou závislost v oblasti obchodu měla vliv, ostatně jako na celé rusko-čínské vztahy, i Ukrajinská krize z roku 2014, kdy jak již bylo zmíněno v předešlé kapitole, Rusko začalo orientovat své hospodářství stále více směrem k Číně. Podle Alexandra Gabueva (2016) Rusko v souvislosti s touto událostí znovu přehodnotilo některé oblasti, kterým do té doby bránily překážky, přičemž zásadní jsou především tři oblasti. První je již zmíněný ruský obrat, co se týče regionu Střední Asie, kdy Moskva přehodnotila některé své postoje a obě země se začaly zaměřovat více na vzájemnou spolupráci v tomto regionu, než na rivalitu. Dále se jedná o přehodnocení odmítavého postoje ruské strany k účasti Číny na některých velkých projektech týkajících se infrastruktury a přírodních zdrojů, například také v oblasti Střední Asie. A dále Moskva po zhoršení vztahů se západními státy a v rámci svého obratu k Číně přehodnotila svou zdrženlivost v prodeji zbrojních technologií do Číny (Gabuev 2016).

V této podkapitole o spolupráci na ekonomické úrovni budou rozebrány primárně dvě oblasti, a to rusko-čínská spolupráce v oblasti energetiky a spolupráce na půdě hospodářského uskupení BRICS. První oblastí, kterou je v souvislosti s ekonomickou spoluprací Ruska a Číny nutné zmínit, je tedy bilaterální spolupráce v oblasti energetiky, kdy Rusko disponuje velkými zásobami nerostných surovin, jako je ropa nebo zemní plyn, a Čína naopak zmíněné zásoby nemá a vzhledem k celkovému růstu jejího hospodářství se pro ni jeví spolupráce s Ruskem v této oblasti

---

¹⁰ Pro srovnání HDP Číny 12,24 miliard USD (2017) a HDP Ruska 1,578 miliard USD (World Bank Data 2017).

jako klíčová. V energetické spolupráci se tedy Rusko a Čína skvěle doplňují, protože zatímco Čína je díky své vysoké populaci a rychlému hospodářskému růstu jedním z největších světových dovozců energie, Rusko je se svými velkými zásobami jedním z největších vývozců energie. Energetické partnerství je tím pádem vzájemně výhodné pro obě strany, nicméně i zde se může vedle vzájemně výhodných společných projektů a dohod projevovat již zmiňovaná nerovnost.

Energetický obrat Ruska směrem k Číně nastal již před Ukrajinskou krizí, nejspíše z důvodu ruského přesvědčení, že klíčem k budoucímu růstu země bude spíše Asie než Evropa – tedy primárně Čína (Skalamera 2019: 70). Čínští a ruští představitelé jednali o výstavbě ropovodů a plynovodů, které by sloužily k přepravě ruské komodity do Číny, již od 90. let minulého století, nicméně dynamika energetického vztahu mezi Ruskem a Čínou byla vždy do velké míry ovlivněna výkyvy světových cen ropy (Skalamera 2019: 71). Velký průlom v rusko-čínské spolupráci v dané oblasti nastal až v letech 2013–2014, kdy bylo uzavřeno několik významných dohod. V červnu roku 2013 uzavřela ruská ropná společnost *Rosneft* a její čínský protějšek *China National Petroleum Corporation* (CNPC) dohodu o dodávkách ropy na 25 let v hodnotě 270 miliard dolarů a v lednu 2014 otevřela ruská firma zabývající se transportem ropy *Transneft* svou druhou pobočku plynovodu ESPO, která znásobila roční kapacitu z 30 milionů tun na 50 milionů tun (Skalamera 2019: 72). V roce 2015 tak Rusko předstihlo Saudskou Arábii a stalo se největším čínským dodavatelem ropy a o rok později, tedy v roce 2016, se Čína stala největším ruským spotřebitelem ropy, když předstihla Německo (Skalamera 2019: 72).

Vedle obchodu s ropou došlo ve stejném časovém rozmezí také k průlomu v obchodu se zemním plynem, kdy v roce 2014 po více než deseti letech jednání došlo k uzavření dohody mezi *Gazpromem* a *China National Petroleum Corporation* (CNPC) o dodávkách zemního plynu ve výši více než 400 miliard dolarů na třicet let počínaje rokem 2018. Vzhledem k načasování této dohody je možné konstatovat, že smlouva měla za cíl snížit ruskou závislost na Evropě, která je hlavním ruským odběratelem zemního plynu. Nicméně plynovod, který má ruský plyn do Číny dopravit, bylo nutné nejprve vybudovat (Česká televize 2014a). V zápětí došlo tedy k podepsání několika dalších dohod týkajících se výstavby nového plynovodu

s názvem *Power of Siberia* (Síla Sibíře), který bude sloužit k přepravě zemního plynu ze Sibíře rovnou do Číny a jehož provoz by měl být zahájen již v prosinci letošního roku (Gazprom nedatováno). V souvislosti s výstavbou nového plynovodu došlo v jednáních také k několika sporům, například ohledně ceny plynu nebo ohledně trasy nového plynovodu. Zde, v takovýchto jednáních se právě ukazuje již zmíněná nerovnost v obchodním vztahu Ruska a Číny, kdy se Moskva dostává do viditelně horší vyjednávací pozice než Peking. Přestože zájem Číny o ruský plyn vzrostl, jeho problémy ze strany Evropy v podobě sankcí znemožňovaly Rusku vyjednat s Čínou dohodu za pro něj příznivých podmínek. Ruská strana totiž doufala v lepší cenu za svůj plyn, než je ta, která se nakonec dojednala (Skalamera 2019: 75–76). Rusko-čínská spolupráce v oblasti energetiky je tedy bezesporu jednou z hlavních oblastí tvořících jejich strategické partnerství a jedná se o spolupráci, která je vzájemně výhodná, nicméně i zde se mohou promítat zejména důsledky ruské anexe Krymu, které zapříčinily větší závislost Ruska na Číně, a tím pádem má Čína zejména ve vyjednávání jasnou převahu a někteří ruští představitelé se obávají zvýšení ekonomické závislosti na Číně, pokud by opět došlo ke zhoršení ekonomického nebo politického postavení Ruska. Nicméně ani takováto asymetrie nevylučuje další úspěšné prohlubování spolupráce (Skalamera 2019: 80).

Další podobou ekonomické spolupráce těchto dvou mocností je spolupráce tentokrát na multilaterální úrovni, tedy spolupráce v rámci mezinárodního hospodářského uskupení BRICS. Členy jsou vedle Ruska a Číny také Brazílie, Indie a Jihoafrická republika, přičemž založení uskupení iniciovala ruská strana (BRICS nedatováno). První summit BRIC¹¹ se konal v roce 2009 a od té doby se BRICS jeví společně se SOŠ jako další platforma, které se neúčastní západní země a kde se Rusko a Čína setkávají a utužují tak své vztahy. BRICS je uskupení, jež se zaměřuje primárně na ekonomická témata a v menší míře pak na politická¹², přičemž při jeho vzniku se předpokládalo, že primárním cílem bude vytvořit jakousi alternativu k Západu, tedy k západním institucím. Za dobu existence BRICS bylo sice možné zpozorovat

---

¹¹ Jihoafrická republika vstoupila do uskupení až v roce 2011, díky čemuž se BRIC přeměnilo na BRICS.

¹² Státy BRICS se na některých společných summitech společně vyslovily k některým v té době aktuálním mezinárodním politickým otázkám. Příkladem může být summit z roku 2017, kdy země BRICS společně odsoudily severokorejské jaderné pokusy (Boháček 2017).

vymezování se proti Západu, nebo spíše snahu o vytvoření alternativy k západním institucím, jako je Světová banka nebo Mezinárodní měnový fond, nicméně podle Petra Boháčka, analytika Asociace pro mezinárodní otázky, v současnosti žádný viditelný konflikt mezi BRICS a Západem není (Boháček 2017). Jako snaha o vytvoření zmíněné alternativy může být interpretován vznik jejich vlastní banky. Nová rozvojová banka, jak byla banka nazvána, byla oficiálním dokumentem založena v roce 2014 a v roce 2015 začala fungovat se sídlem v Šanghaji. Tento projekt by měl zemím BRICS do jisté míry zajistit odpoutání se od amerického dolaru, na čemž mělo zájem primárně Rusko, což zřejmě z prohlášení ruského prezidenta Vladimíra Putina ze summitu v ruské Ufě v roce 2015, kde prohlásil, že by země BRICS měly v obchodu přejít od dolaru k národním měnám. Toto prohlášení je logické zejména z hlediska sankcí vůči Rusku ze strany západu, které byly v té době uvaleny (Český rozhlas 2015). Nová rozvojová banka byla, podle jejích oficiálních internetových stránek, „založena na podporu udržitelného rozvoje a budování infrastruktury v zemích BRICS a dalších rozvojových ekonomikách“ (New Development Bank nedatováno). Banka má také podporovat partnerské země prostřednictvím kapitálu a znalostí a vytvářet rovné příležitosti pro rozvoj všech zemí (tamtéž). Mezi další projekty uskupení je možné v současné době zařadit i vytvoření vlastního platebního systému s názvem BRICS Pay. Tato služba by měla umožnit platit pomocí aplikace v telefonu bez ohledu na to, s jakou měnou je bankovní účet propojen (BRICS 2019).

Tato organizace však, jak již bylo uvedeno výše, nepředstavuje jako kolektivní uskupení hrozbu pro západní zájmy, protože mezi členskými státy panují v této věci významné rozpory, které jim znemožňují společný koordinovaný postup proti Západu (Lo 2016: 27). Pro Rusko uskupení BRICS znamená důležitou platformu, které se neúčastní západní státy, a ono samotné zde může hrát vůdčí úlohu, protože v této organizaci má viditelně větší vliv než v jiných organizacích, kterých je členem (Lo 2016: 7–8). BRICS pro Rusko představuje platformu, pomocí níž může demonstrovat svou moc ve vztahu k Západu a ukázat, že i přes západní ekonomické sankce uvalené proti němu je schopné hrát v mezinárodním systému důležitou roli společně s jinými významnými nezápadními státy (ostatními členy tohoto uskupení). Opoziční politika, která je BRICS často přisuzována, pramení právě z ruské iniciativy, nicméně zde

naráží na odlišný postoj jiných členských států (Lo 2016: 7 – 9). Čína nepřisuzuje tomuto uskupení takovou váhu jako Rusko, což pramení zejména z toho, že primární zájmy Číny leží jinde a BRICS pro ni představuje jen jednu z mnoha mezinárodních institucí, na nichž participuje a na rozdíl od Ruska nemá Čína potřebu ukazovat svou moc navenek a výrazně se vymezovat proti Západu. Čína se spíše snaží výrazné konfrontaci s Washingtonem alespoň v porovnání s Ruskem vyhnout (Lo 2016: 10). V této souvislosti je ještě možné zmínit postoj Indie k této otázce. Pro Indii jsou totiž Spojené státy nejdůležitějším strategickým partnerem, proto je myšlenka, že by Indie podpořila protizápadní agendu BRICS při nejmenším velice nepravděpodobná.

Hospodářské uskupení BRICS je tedy mezinárodní organizace, která sdružuje země s rychle rostoucí ekonomikou, jež se chtějí do určité míry odpoutat od západních institucí vytvářením svých vlastních, nicméně nelze ji brát jako jakéhosi rivala Západu v pravém slova smyslu, protože postoje jednotlivých zemí k této otázce se dosti různí. Pro rusko-čínské vztahy znamená členství v organizaci další formu spolupráce v ekonomické oblasti, která může být do budoucna přínosná i pro rusko-čínský obchod, a vedle SOŠ představuje další multilaterální formu spolupráce. Nicméně pro Rusko je toto uskupení výrazně důležitější než pro Čínu.

4.2 Střet zájmů a rivalita

Střet zájmů v rusko-čínských vztazích v ekonomické oblasti není lehké definovat, protože, jak již bylo v předešlé podkapitole ukázáno, je ekonomická spolupráce Ruska a Číny na vysoké úrovni a stále se zvyšuje, tudíž jasně převládá spolupráce a pro rivalitu, zejména také kvůli současné pozici Ruska, které se potýká s vnitřní nestabilitou a ruská ekonomika na tom není zrovna nejlépe díky sankcím, není místo.

Nicméně jako střet zájmů v ekonomické oblasti mezi Čínou a Ruskem může být v budoucnu interpretován například obchod v oblasti zbrojních technologií. Rusko-čínský obchod v oblasti zbrojních technologií se začal uskutečňovat již v 90. letech minulého století. Rozpad Sovětského svazu znamenal transformaci ruského zbrojního průmyslu, který mohl přežít pouze díky nalezení nových odbytišť, přičemž jedním z nich se stala právě Čína. Ta z Ruska dovážela především moderní leteckou raketovou techniku, letecké motory, některé modely válečných lodí, radary a vybavení letadel

a dále se jednalo také o vzorky výzbroje a výstroje, což zahrnuje rozsáhlé transfery zbraní z Ruska (Horák – Karásková 2011: 43). Od devadesátých let minulého století přibližně do roku 2005 byl obchod v této oblasti velice intenzivní, ale od roku 2005 začala intenzita obchodu klesat. Názorným příkladem může být tato statistika: v roce 2005 vyvezlo Rusko zbraně za 6,46 miliard USD a z toho 64,3 % směřovalo právě do Číny, v roce 2006 vyvezlo Rusko zbraně za stejnou cenu, nicméně do Číny putovalo pouhých 38,3 % a v roce 2007 z ruského vývozu v hodnotě 7,5 miliard USD směřovalo do Číny již jen 21 % (Horák – Karásková 2011: 45). Pokles spolupráce v obchodu se zbrojním materiálem je možné připisovat rostoucímu rozdílu mezi Čínou a Ruskem v tom smyslu, že Čína se v tomto období začala „stavět na vlastní nohy“ tím, že začala produkovat své vlastní výrobky, obzvlášť se jednalo o leteckou techniku a v souvislosti s tím čelila Čína také kritice, že se u jejích výrobků jedná o kopírování právě ruských nebo amerických modelů (Horák – Karásková 2011: 45). Rychlý rozmach čínské zbrojní produkce vedl k tomu, že čínské výrobky začaly na zahraničních trzích konkurovat těm ruským, což se v minulosti projevilo například v Indonésii nebo v Egyptě (Horák – Karásková 2011: 47). Obchod v této oblasti vzápětí klesl na úplné minimum, kde zůstal několik let, nicméně po Ukrajinské krizi (2014) nastala změna.

K obnovení intenzivnější spolupráce v oblasti obchodu se zbrojními technologiemi došlo opět až v roce 2015, kdy byly podepsány dvě hlavní obchodní smlouvy ohledně prodeje ruské protivzdušné obrany S-400 a ruských bojových letounů Su-35 do Číny (Schwartz 2019: 87). Prodej zbraní se v současné době vrátil minimálně na stejnou vysokou úroveň, na níž byl v minulosti, nicméně otázkou je, jestli se tato spolupráce jeví udržitelnou do budoucna, nebo opět nastanou stejné problémy jako v minulosti v podobě toho, že si Rusko „vychovávalo“ svého vlastního konkurenta. Vzhledem k načasování posilování spolupráce v dané oblasti je možné konstatovat, že se jednalo ze strany Ruska o záměrné přiblížení se Číně v další oblasti, nicméně není vyloučeno, že se obchod se zbrojními technologiemi v budoucnu nestane opět spíše střetem zájmů.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jakých podob nabývaly vztahy mezi Ruskou federací a Čínskou lidovou republikou mezi lety 1991 a 2018, a následně zhodnotit, zda tyto dvě mocnosti můžeme považovat spíše za rivaly, nebo za spojence. Na základě získaných informací je možné usoudit, že v rusko-čínských vztazích převažuje v současné době spíše spolupráce než rivalita, a i když je v některých oblastech viditelný konfliktní potenciál, stále se i takové oblasti zdají spíše stabilními a rivalita je potlačována ve prospěch spolupráce. To je možné připisovat primárně asymetrii, která je v rusko-čínských vztazích zejména po takzvané Ukrajinské krizi stále patrnější. Touto asymetrií je míněno především rozdílné postavení obou mocností a také jejich rozdílné možnosti, kdy Čína má zejména v současné době oproti Rusku o poznání lepší postavení na mezinárodní scéně a má daleko více příležitostí, ať už v ekonomické či politické sféře. Rusko je, zejména v posledních letech, na dobrých vztazích s Čínou závislé. Díky zhoršení vztahů Ruska se Západem po anexi Krymu se začala spolupráce mezi Ruskem a Čínou stále více prohlubovat, avšak společně se zmíněnou asymetrickou závislostí. Rusko v současné době potřebuje Čínu více než dříve a snaží se jí za každou cenu vyhovět, i když to znamená ohrožení jeho zájmů.

Rusko-čínské vztahy jsou od rozpadu Sovětského svazu, jak bylo v této práci ukázáno, výrazně posilovány ve všech důležitých oblastech, tedy ať už se jedná o oblast bezpečnosti, politickou nebo ekonomickou. Jejich intenzivní spolupráce je uskutečňována jak na bilaterální úrovni, tak na úrovni multilaterální. Tyto dva státy se vedle prosazování společných zahraničněpolitických zájmů podporují i ve výhradně svých vlastních zájmech. Rusko například podporuje Čínu v otázce Tchaj-wanu, kdy se přihlásilo k principu jedné Číny, a naopak Čína Rusko podržela v souvislosti s takzvanou Ukrajinskou krizí z roku 2014.

Na bilaterální úrovni je partnerství Ruska a Číny nazýváno komplexním strategickým partnerstvím a jejich současné vztahy jsou oběma zeměmi často prezentovány jako nejlepší v historii. To je podepřeno velkým množstvím vzájemných dohod různého typu, společnými projekty v ekonomické oblasti, pořádáním společných vojenských cvičení nebo velkou intenzitou oficiálních setkání na vysoké úrovni.

Jako jakýsi tmelící prvek v rusko-čínských bilaterálních vztazích se jeví jistá protizápadní či spíše protiamerická politika. Antiamerický prvek je v jejich vztahu přítomen již od doby, kdy došlo ke konečné normalizaci vztahu pomocí *Smlouvy o přátelství, spolupráci a dobrém sousedství*, která odráží hlavní principy a směry dvoustranné spolupráce dodnes. Ani jednomu z daných států se nelíbí americká dominance, proto můžeme stavění se do jakési opozice vůči USA a potřebu vyvažování jejich moci považovat za jeden z hlavních společných zájmů Ruska a Číny, i když jednotný postup proti USA je zde spíše nepravděpodobný. Společným rusko-čínským zájmem tedy je udržení stávajícího multipolárního uspořádání mezinárodních vztahů, které jim oběma umožňuje hrát významnou roli v mezinárodním systému, a proto se stále snaží vyvažovat moc Spojených států amerických.

Vyvažování moci Spojených států není však zdaleka jediným mezinárodně-politickým konceptem, na kterém se Rusko a Čína shodnou a který je v jejich zájmu společně prosazovat. Rusko a Čína mají často podobné postoje k mezinárodně-politickým otázkám a celkově podobný pohled na mezinárodní vztahy, což je také sblížuje. Příkladem může být nutnost zajišťování teritoriální celistvosti a státní suverenity a odpor proti zasahování do vnitřních záležitostí států. To je koncept, na kterém se Rusko a Čína shodují a společně ho prosazují, v praxi je to patrné například na tom, jak hlasují v Radě bezpečnosti OSN nebo na odmítání konceptu *Responsibility to protect*.

Spolupráce daných dvou mocností se kromě bilaterální úrovně uskutečňuje také na úrovni multilaterální. Na multilaterální úrovni se Rusko a Čína setkávají zejména v Organizaci spojených národů, kde je možné zejména v posledních letech pozorovat podobnost v hlasování zástupců Ruska a Číny, příkladem může být již několikrát oběma zeměmi vetovaná rezoluce odsuzující porušování lidských práv ze strany režimu v Sýrii. Dále se jedná o dvě mezinárodní organizace, pomocí nichž Rusko a Čína utužují své vztahy a kterých se neúčastní západní země. Těmito organizacemi jsou Šanghajská organizace spolupráce a hospodářské uskupení BRICS.

Šanghajská organizace spolupráce je primárně nástrojem zajišťování politické, ekonomické a bezpečnostní stability v regionu Střední Asie, což je jeden ze

společných rusko-čínských zájmů. Dále je její pomocí posilován vliv Ruska a Číny ve Střední Asii a do jisté míry tato organizace také reguluje jejich případné rozpory spojené s daným regionem. SOŠ se soustředí na několik sfér spolupráce. Nejdůležitější sférou spolupráce zůstává oblast bezpečnostní, která je v poslední době doplněna také o oblast ekonomickou, na níž má zájem především Čína. Hospodářské uskupení BRICS na rozdíl od Šanghajske organizace, která slouží primárně k naplnění společných politicko-bezpečnostních zájmů ve Střední Asii, slouží k posilování spolupráce Ruska a Číny v oblasti ekonomické.

Naopak co se týče rivality ve vztazích Ruska a Číny, tak tu výrazně ovlivnila, podle mnou získaných informací, již zmiňovaná Ukrajinská krize z roku 2014. Ukrajinská krize představuje situaci, kdy byl poloostrov Krym na základě pochybného referenda právně připojen k Ruské federaci. Rusko nejen porušilo koncept, ke kterému se samo hlásí (tedy nevměšování se do vnitřních záležitostí států a respektování státní suverenity a celistvosti území), ale také tím postavilo Čínu do velice ožehavé situace. Anexe Krymu byla totiž jasně v rozporu se základními principy čínské zahraniční politiky, i přesto však Čína v celé věci zaujala nestranné stanovisko, kdy se například při hlasování v Radě bezpečnosti ohledně rezoluce odsuzující tuto událost zdržela hlasování. Zmíněná událost zhoršila vztahy Ruska se Západem, tudíž bylo Rusko nuceno se ještě více orientovat politicky i ekonomicky směrem k Číně. To mělo za následek další prohlubování a zlepšování rusko-čínských vztahů, ale zároveň se začala ještě více prohlubovat asymetrie, která byla v jejich vztahu již dříve patrná, což má dále vliv také na případnou rivalitu v jejich vztahu.

Po anexi Krymu začala být tedy pro Rusko Čína čím dál více důležitější, avšak opačně to příliš neplatí. Spojenectví Ruska a Číny vždy bylo do velké míry založeno na pragmatismu, kdy se oba státy potřebují navzájem. Rusko je pro Čínu také důležité zejména v oblasti obchodu s nerostnými surovinami, jako je ropa nebo zemní plyn, pro Rusko je však Čína v současné době důležitější v daleko více oblastech. Ve spolupráci v energetice se tyto státy skvěle doplňují. Zatímco Čína je díky své vysoké populaci a rychlému hospodářskému růstu jedním z největších dovozců energie, Rusko je se svými velkými zásobami jedním z největších vývozců energie a partnerství v této oblasti je tedy výhodné pro obě strany, nicméně i do této oblasti spolupráce se může

promítat zmíněná nerovnost. Po zhoršení vztahů Ruska se Západem je totiž Rusko vůči Číně v horší vyjednávací pozici, tudíž spolupráce v této oblasti sice kvete, avšak sankce namířené na Rusko ze strany západních zemí mu znemožnily vyjednávat s Čínou dohody za pro něj příznivějších podmínek. Tato oblast není však zdaleka jedinou, ve které má Rusko tendenci v současné době Číně spíše ustupovat, protože v rusko-čínských vztazích existuje dlouhodobě několik oblastí, které by mohly naznačovat rivalitu mezi oběma státy.

Příkladem může být nerušené posilování pozice Číny v pro Rusko důležitých oblastech, jako je Střední Asie, ruský Dálný východ nebo v oblasti Arktidy, kde má Rusko také řadu svých zájmů. Tyto oblasti tedy představují určitý konfliktní potenciál. Nicméně právě daná asymetrická závislost Ruska na Číně a hlavně zhoršené vztahy se Západem mají tedy, podle mnou získaných informací, vliv i na takové oblasti. V případě Střední Asie, která je Ruskem chápána jako zóna jeho vlivu, stejně tak jako celý postsovětský prostor, je možné pozorovat, že zatímco pronikání Západu do tohoto regionu se z ruské strany setkává s tvrdou reakcí, v případě Číny tomu tak není. Rusko v tomto případě upřednostňuje i přes značné ohrožení svého vlivu v oblasti na úkor Číny, spolupráci s Čínou i zde. Dalším takovým regionem, kde Čína posiluje svůj vliv na úkor Moskvy, je ruský Dálný východ nebo oblast Arktidy. I zde jsou však vztahy stabilní a obě mocnosti se soustředí i v těchto regionech více na spolupráci než na rivalitu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Andrle, Jakub (2012). Ohrožená periferie? Ruský Dálný východ v kontextu čínské migrace. *Acta Universitatis Carolinae* Vol. 12, No. 2, s. 11–33.

Balabán, Miloš (2010). Rusko. In: Balabán, Miloš – Rašek, Antonín a kol., *Nezápadní aktéři světové bezpečnosti* (Praha: Karolinum), s. 43–74.

Barša, Pavel – Císař, Ondřej (2008). *Anarchie a řád ve světové politice* (Praha: Portál).

Bergsten, C. Fred – Gill, Bates – Lardy R. Nicholas – Mitchell, J. Derek (2006). *China the Balance Sheet: What the World Needs to Know Now about the Emerging Superpower* (<http://www.comw.org/cmp/fulltext/0604bergsten.pdf>, 28. 3. 2019).

Boháček, Petr (2017). [Ústní sdělení] 5. 9. 2017 (Výzkumné centrum Asociace pro mezinárodní otázky).

Bolt, Paul (2014). Sino-Russian Relations in Changing World Order. *Strategic Studies Quarterly* Vol. 8, No. 4, s. 47–69.

BRICS (2019). *BRICS Countries to Create Own Payment System to Cut Dependence on West* (<http://infobrics.org/post/28243>, 25. 3. 2019).

BRICS (nedatováno). *History of BRICS* (<http://infobrics.org/page/history-of-brics/>, 25. 3. 2019).

Bussinesinfo (2018a). *Čína: Zahraniční obchod a investice* (<https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/cina-zahranicni-obchod-a-investice-19052.html>, 10. 3. 2019).

Bussinesinfo (2018b). *Rusko: základní charakteristika teritoria, ekonomický přehled* (<https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-zakladni-charakteristika-teritoria-19083.html>, 10. 3. 2019).

Carr, Hallett Edward (1939/1991). *The Twenty Years Crisis 1919–1939. An Introduction to the Study of International Relations* (London: MacMillan).

Cohen, Ariel (2001). The Russia-China Friendship and Cooperation Treaty: A Strategic shift in Eurasia? *The Heritage Foundation*. 18. 7. 2001 (<https://www.heritage.org/europe/report/the-russia-china-friendship-and-cooperation-treaty-strategic-shift-eurasia>, 23. 12. 2018).

Cooley, Alexander (2015). Russia and China in Central Asia. *Norwegian Institute of International Affairs Policy Brief 26/2015*, s. 1–4.

Česká televize (2014a). *Čína s Gazpromem podepsala dodávky plynu na třicet let* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/1033140-cina-s-gazpromem-podepsala-dodavky-plynu-na-tricet-let>, 23. 3. 2019).

Česká televize (2014b). *Postoj Pekingu k ukrajinské krizi? Čína mlčí rusky* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1023911-postoj-pekingu-k-ukrajinske-krizi-cina-mlci-rusky>, 9. 2. 2019).

Česká televize (2018). *V Rusku startuje cvičení Východ 2018. Jde o největší vojenské manévry od dob Sovětského svazu* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2591098-v-rusku-startuje-vychod-2018-jde-o-nejvetsi-vojenske-manevry-od-dob-sovetskeho-svazu>, 9. 2. 2019).

Česká, Tereza (2017). *Čínský drak v Africe: neokolonialismus, nebo chytré investice? Rozvojovka Vol. 17, No. 1* (<http://www.rozvojovka.cz/clanky/1928-cinsky-drak-v-africe-neokolonialismus-nebo-chytre-investice.htm>, 27. 3. 2019).

České noviny (2018). *Šanghajská organizace pro spolupráci posílí boj proti terorismu* (<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/sanghajska-organizace-pro-spolupraci-posili-boj-proti-terorismus/1630797>, 14. 2. 2019).

Český rozhlas (2017). *Putin a Si Ťin-pching se shodli. Severní Korea musí zastavit raketový i jaderný program* (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/putin-a-si-tin-pching-se-shodli-severni-korea-musi-zastavit-raketovy-i-jaderny_1707041649_ako, 10. 2. 2019).

Český rozhlas (2015). *Země BRICS by neměly obchodovat v dolarech, navrhuje Rusko* (<https://radiozurnal.rozhlas.cz/zeme-brics-nemely-obchodovat-v-dolarech-navrhuje-rusko-6252138>, 25. 3. 2019).

Čung, Margaret (2011). Šanghajská organizace spolupráce i problémy bezpečnosti Centralnoj Azii. *Vestník MGIMO universiteta* Vol. 11, No. 1, s. 89–95.

Drulák, Petr (2010). *Teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál).

Fürst, Rudolf (2010). Čína. In: Balabán, Miloš – Rašek, Antonín a kol., *Nezápadní aktéři světové bezpečnosti* (Praha: Karolinum), s. 96–111 .

Gabuev, Alexander (2016). Friends with Benefits? Russian-Chinese Relations After the Ukraine Crisis. *Carnegie Moscow center*. 29. 6. 2016 (<https://carnegie.ru/2016/06/29/friends-with-benefits-russian-chinese-relations-after-ukraine-crisis-pub-63953>, 22. 3. 2019).

Gazprom export (nedatováno). *Power of Siberia* (<http://www.gazpromexport.ru/en/projects/3/>, 23. 3. 2019).

Gigitashvili, Givi (2016). Russia's National Interests and Foreign Policy Preferences. *Latvian Institute of International Affairs*. 10. 11. 2016 (<http://www.liia.lv/en/opinions/russias-national-interests-and-foreign-policy-preferences-554>, 16. 3. 2019).

Gill, Graeme (2015). Putin, Nationalism and Foreign Policy. In: Kanet, Roger – Sussex, Matthew eds., *Power, Politics and Confrontation in Eurasia* (London: Palgrave Macmillan), s. 42–63.

Horák, Slavomír – Karásková, Ivana a kol. (2011). *Rusko-čínské vztahy a EU: potenciál spolupráce a konfliktu* (Praha: Matfyzpress).

Horák, Slavomír (2009a). Nástup Číny ve Střední Asii? Možnosti a limity vzájemných vztahů. *Mezinárodní vztahy* Vol. 44 No. 3, s. 33–52.

Horák, Slavomír (2009b). Středoasijská integrace. Pouze pod vlivem velmocí? In: Waisová, Šárka a kol., *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o.), s. 161 – 167.

Hosenseidlová, Petra (2016). Střední Asie 25 let od konce SSSR: konec stability? *Česká televize*. 25. 12. 2016 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1989325-stredni-asie-25-let-od-konce-sssr-konec-stability>, 17. 2. 2019).

Hsiung, Weidacher, Christopher – Roseth, Tom (2019). The Arctic Dimension in Sino-Russian Relations. In: Bekkevold, Inde, Jo – Lo, Bobo eds., *Sino-Russian relations in the 21. Century* (Cham: Palgrave Macmillan), s.167–187.

Chinadaily (2018). *China-Russia economic ties in fast lane* (<http://www.chinadaily.com.cn/a/201809/12/WS5b98af72a31033b4f4655a01.html>, 22. 3. 2019).

Kaczmarek, Marcin (2018). The Decreasing Asymmetry in Russia - China Relations *FIIA Comment* Vol. 18, No. 6 (https://storage.googleapis.com/upi-live/2018/02/comment6_russia-china.pdf, 14. 3. 2019).

Keohane, Robert (1984). *After Hegemony: Cooperation and Discord in the World Political Economy* (Princeton: Princeton University Press).

Keohane, Robert – Nye, Joseph (1977). *Power and Interdependence: World Politics in Transition* (Boston: Little, Brown).

Kopecký, Václav (2015). Jak nenaštvat Rusko kvůli Krymu? Čína na to jde šalamounsky. *Asociace pro mezinárodní otázky* 15. 3. 2015 (<http://www.amo.cz/jak-nenastvat-rusko-kvuli-krymu-cina-na-to-jde-salamounsky/>, 9. 2. 2019), s. 1-1.

Kopecký, Václav (2014). [Ústní sdělení] 20. 5. 2014 (Výzkumné centrum Asociace pro mezinárodní otázky).

Kratochvíl, Petr (2003). Ruská politika vůči Číně po září 2001. *Mezinárodní politika* Vol. 3 No. 5, s. 7–9.

Kratochvíl, Petr (2006). Ruská spolupráce s Čínou: proti USA na dvou frontách. *Mezinárodní politika* Vol. 6 No. 2, s. 6–9.

Kudláčková, Lenka (2014). Čína. In: Piknerová, Linda – Šanc, David eds., *Nové mocnosti globálního jihu* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 51–74.

Leksina, Elena (2015). Amerikanskiy faktor v rossiysko-kitayskih otnosheniyah. *Aktualnye problemy sovremennyh mezhdynarodnyh otnosheniy* Vol. 15, s. 154–160.

Lewis, G. David (2018). Geopolitical Imaginaries in Russian Foreign Policy: The Evolution of „Greater Eurasia“. *Europe-Asia Studies* Vol. 70, No. 10, s. 1612–1637.

Lidové noviny (2017). *Budou v Rusku mluvit čínsky? Aneb když má „strejda“ desetinásobek synovců* (https://www.lidovky.cz/svet/budou-v-rusku-mluvit-cinsky-aneb-kdyz-ma-strejda-desetkrat-tolik-obyvatel.A170708_101532_In_zahranici_pkv, 16. 3. 2019).

Lo, Bobo (2016). The Ilusion of Convergence – Russia, China, and the BRICS. *Russia/NIS Center* Vol. 16, No. 92 (https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/ifri_rnv_92_bobo_lo_brics-eng_march_2016_0.pdf, 30. 3. 2019), s. 1 – 29.

Loftus, Suzanne – Kanet, Roger (2015). Whose Playground Is It, Anyway? Power Rivalries in Post-Soviet Space. In: Kanet, Roger – Sussex, Matthew eds., *Power, Politics and Confrontation in Eurasia* (London: Palgrave Macmillan), s. 15–42.

Lukin, Alexander (2013). Russian–Chinese Relations. *ISPI* Vol. 13 No. 167, s. 1–8.

McKirdy, Euan (2017). 8 times Russia blocked a UN Security Council resolution on Syria. *CNN*. 13. 4. 2017 (<https://edition.cnn.com/2017/04/13/middleeast/russia-unsc-syria-resolutions/index.html>, 14. 3. 2019).

MID Rossii (nedatováno). *O rossiysko-kitayskih otnosheniyah strategicheskogo partnerstva* (<http://www.mid.ru/strategiceskoe-partnerstvo-s-kitaem>, 30. 3. 2019).

MID Rossii (2005). *Rossiya i problemy ukrepleniya mezhdunarodnogo prava* (http://www.mid.ru/ru/foreign_policy/position_word_order/-/asset_publisher/6S4RuXfeYIKr/content/id/431956, 10. 3. 2019).

Milenkovičová, Ivana (2015). Největší válečné hry v dějinách. Rusko a Čína tuží vztahy mohutným cvičením. *Lidové noviny*. 22. 8. 2015 (https://www.lidovky.cz/svet/nejvetsi-valecne-hry-v-dejinach-rusko-a-cina-tuzi-vztahy-mohutnym-cvicenim.A150821_132743_In_zahranici_msl, 9. 2. 2019).

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (2010). *Odpovědnost chránit* (https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_3.html, 11. 2. 2019).

- Mitrany, David (1943). *A Working Peace System* (London: RIIA).
- New Development Bank (nedatováno). *About us* (<https://www.ndb.int/about-us/essence/mission-values/>, 25. 3. 2019).
- OECD (2017a). *China* (<https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/chn/>, 22. 3. 2019).
- OECD (2017b). *Russia* (<https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/rus/>, 22. 3. 2019).
- Ruggie, Gerald John (1998). *Constructing the World Polity: Essays on International Institutionalization* (London: Routledge).
- Skalamera, Morena (2019). Explaining the Emerging Sino-Russian Energy Partnership. In: Bekkevold, Inde, Jo – Lo, Bobo eds., *Sino-Russian relations in the 21. Century* (Cham: Palgrave Macmillan), s. 69–86.
- Schwartz, N., Paul (2019). The Military Dimension in Sino-Russian Relations. In: Bekkevold, Inde, Jo – Lo, Bobo eds., *Sino-Russian relations in the 21. Century* (Cham: Palgrave Macmillan), s. 87–111.
- SOŠ (2015). *O Šanghajskoj organizaciji sotrudnichestva* (http://rus.sectesco.org/about_sco/, 14. 2. 2019).
- Stronski, Paul (2018). China and Russia's uneasy partnership in Central Asia. *East Asia Forum*. 29. 3. 2018 (<http://www.easiaforum.org/2018/03/29/china-and-russias-uneasy-partnership-in-central-asia/>, 17. 2. 2019).
- RTE (2018). *Russia's 12 UN votes on Syria* (<https://www.rte.ie/news/world/2018/0411/953637-russia-syria-un-veto/>, 14. 3. 2019).
- Walt, Stephen (1985). Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security*, Vol. 9 No. 4, s. 3–43.
- Waltz, Kenneth (2000). Structural Realism after the Cold War. *International Security* Vol. 25, No. 1, s. 5–41.
- World Bank (2017). *GDP (current US \$)*. (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=RU>. 14. 3. 2019).

Yu, Bin (2005). China and Russia: Normalizing Their Strategic Partnership. In: David Shambugh eds., *Power Shift: China and Asia's New Dynamics* (California: University of California Press), s. 228 – 224.

Zhongping, Feng – Jing, Huang (2014) China's strategic partnership diplomacy: engaging with a changing world. *European Strategic Partnership Observatory* Vol. 14, No. 6
(https://www.files.ethz.ch/isn/181324/China%E2%80%99s%20strategic%20partnership%20diplomacy_%20engaging%20with%20a%20changing%20world%20.pdf, 10. 3. 2019).

RESUMÉ

The aim of this bachelor thesis was to investigate relations between China and Russia during the period from 1991 to 2018 and then to assess whether it is more about rivals or allies. The thesis characterizes the sphere of cooperation and the sphere where it should be conflict of interest between states. Based on the information obtained, it can be concluded that in Russian-Chinese relations there is currently more cooperation than rivalry, because even in spheres that may seem more conflict, their relationships are stable. The so-called Ukrainian Crisis of 2014 has had a significant impact on both rivalry and cooperation between states, because Russia has been forced to reorient both political and economical spheres towards China thanks to the worsening of Russia's relationship with the West. Their collaboration has begun to deepen, but with asymmetric dependence of Russia on China. Russia is currently in need of China more than before, so it has a tendency even in areas that might appear to be conflict (Central Asia, the Russian Far East, the Arctic region), and the rivalry is being pushed away in such areas at the expense of cooperation.